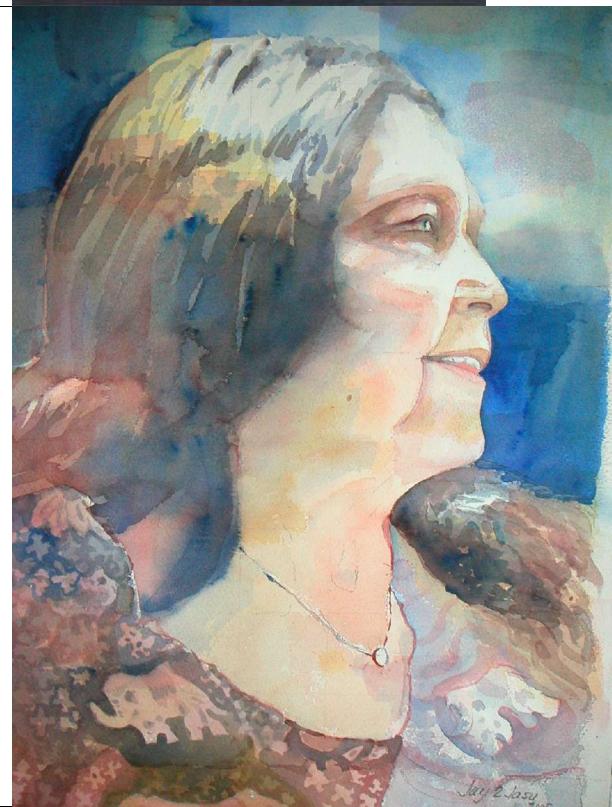

અસીમ થકી ઉજાળું સ્વને!

પ્રદુભ્ન તત્ત્વ (કોમો, ઈટાલી)

એક છબિ

જ્ય આલગિયા (ફિનિક્સ ઑરિજોના)

Watercolor

રંગભીની સાંજ

કિશોર રાવળ
Watercolor

(સદામનો) નવો તરીકો

મહેન્દ્ર શાહ (પિટ્રેસબર્ગ)

I was out hunting. I shot them all by accident. Everybody makes mistakes!

શબ્દરીનાં બોર કોકિલા રાવળ

જગાઈશ જોખી

તમને તો કોઈ દિવસ વાંકુ પે ને કદી ખોણું લાગે
ને વળી કેટલોય રોષ અને રીસ:
જરા મરમ કરીને તમે પાસે આવો, પછી પડખું ફરો:
અને અમરતને કરી દિયો વિષ.

આંખો મીચાય, પછી શમણું ઊરો---
એ તો નીંદરમાં બાવળની શૂળ;
જાંઝવાની જીવલેણ નદિયું પર બાંધો નહીં
વાયદાના ભાંગેલા પુલ.

કોઈના અણસારે તમે દૂર જઈ બેઠા
હવે પાસે આવો તો મારી આણ છે,
તમને તો ઠીક જાણો છબછબીયાં લેણામાં,
પણ ઊડા વમળાય તે આ ગ્રાણ છે.

ભાલચન્દ્ર નાણાવટી

નથી આશા એ કંઈ પાછા આવે,
છો આ જીવન, વિરહે જલી જાવે,
કદીક ચાદમાં, નિશાસ નાખી લે,
મન! ભલે આંખોમાં, એ અશ્વુ લાવે

ભલે છાને ખૂઝો, મીઠી વાતો ના કીધી,
રૂપેરી ચાંદનીમાં, બે રાતો ના લીધી,
તમે છો અમારાં, અમે છીએ તમારાં.

તમારી નજરો, અમારી ગંગલો
બનીને આજે હૈયે ચઢી છે...
એ અધબીરૂયાં બારે, જે નજરો નમી છે,
કસમ તમારી અમોએ જ સહી છે.. .

પ્રીતમ લખલાણી

ખરે બધોરે
નઢી
દરિયા સંગે
વિંગામસ્તી કરતી હરખાય!
હાશ!
હવે મારી કોઈ પણ
નણંદ
અહીં
પાણી ભરવા તો નહીં આવે!!

અસીમ રાંદેરી

દર્શનની અભિલાષે તારા, ગીત ખુશીનાં ગાતાં ગાતાં,
આવ્યો છું હું તારા ગામે, આખી દુનિયા ફરતાં ફરતાં.
જેલ અમારો ના લંબાયો, બેઉ રઘ્યાં અમ સરખાં સરખાં
હું ના જીત્યો, એ ના હારી, દિલની બાજ રમતાં રમતાં.

હૃદયને ખબર છે, એ નક્કી જ છે કે
નથી આવવાનું કોઈ પણ કદાપિ
છતાં અડવી રાતે, નમી પડતી આંખે
ઉઠી ખુલ્લા દ્વારો હજ પણ કરું છું

તમારા સ્મરણમાં નથી લાભ કાંઈ, એ માન્યું વધુ થઈ જશે બેકરારી
તમે ખુદ મને એ બતાવો! કરું યાદ કોને હું તમને વિસારી?
પ્રણયની રમતમાં હૃદય ખોઈ દીધું, છતાં એજ બાકી છે હિંમત
અમારી
હવે દાવમાં ગ્રાણ મૂકી દીધો છે કે હારે તે બમણું રમે છે જુગારી

કિશોર રાવળ

(અસીમ રાંદેરીની પંક્તિઓ પરથી સૂઝેલું)

હૃદયને ખબર છે, એ નક્કી જ છે કે
નથી આવવાનું કોઈ પણ કદાપિ
છતાં અડવી રાતે, નમી પડતી આંખે
ઝબકીને દ્વારો ખુલ્લાં કેમ નિહાળું?

આપી મહેક પતંગિયાને હું ખરી જઈશ.

અનુભૂતિ

સુરેશ દલાલ

(‘શબ્દસ્તુતિ’ જાન્યુઆરી ૨૦૦૬માંથી સાભાર)

લીલ લપાઈ બેઠી જળને તળિયે,
સૂર્યકિરણને એમ થયું કે લાવ જઈને મળિયે!

કંઘું જળનું રેશમ પોત,
કિરણ તો જૂઝ્યું થઈ કપોત
વિધવિધ સ્વરની રમણા જંપી નીરવતી વાંસળીએ!

હળવે ઊતરે આપું વ્યોમ,
નેણને અણાજણી આ ભોમ.
લખ લખ દીરા જણકે ભીનાં તૃશી તશી આંગળીએ!

હું સાંભરી જઈશ. . .

મનોજ ખંડરિયા

(‘અખંડ આનંદ’ ફેબ્રુઆરી ૨૦૦૪માંથી સાભાર)

લાવાશ આખા ઘરની હવામાં ભરી જઈશ,
ગુલમોર મારી લાગણીનો પાથરી જઈશ.

ઉગતાં ફૂલોની કલ્પનાને સાચી પાડવા,

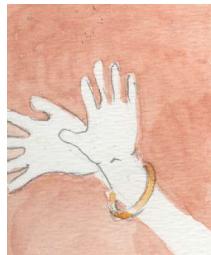
આખું ય વન મહેકતું રહેશે પછી સદા,
વૃક્ષોના વડમાં નામ લીલું કોતરી જઈશ,

હું તો હું પીંદું કાળના પંખીની પાંખનું,
સ્પર્શ દું આજ આભને, કાલે ખરી જઈશ.

મારો અભાવ મોરની માફક ટહુકશે,
ઘેરાશે વાદળો અને હું સાંભરી જઈશ.

ગંગલ

પંચમ શુક્રલ

આવવાની છૂટ, પાછા જવાની છૂટ નૈ,
આ સભાનો કાયદો તોડવાની છૂટ નૈ.

છા, પલોઠી વાળીને બેસવાની છૂટ છે,
શલથ ચરણ સ્ફેરેય લંબાવવાની છૂટ નૈ.

કાન ખુલ્લા રાખીને જીલવાની છૂટ છે,
મન પડે તે તોરણો બાંધવાની છૂટ નૈ.

દાદ દેતાં આવડે, દઈ શકો છો, છૂટ છે.
પણ ‘હુબારા’ શબ્દ ઉચ્ચારવાની છૂટ નૈ.

શાસ એકજ, એક શર, વીધવાની એક પળ,
બસ! પલક એકેય ફરકાવવાની છૂટ નૈ.

કન્યા વિદાય

અનિલ જોશી

(અનિલ જોશીનું આ ગીત ખૂબ જ પ્રય્યાત છે અને સરસ ઢાળમાં
ઘણા ગાયકોએ ગાયું છે. એમના વાતસંગ્રહ ‘ઓરાં આવો તો વાત
કરીએ’માંથી સાભાર! ડિમત રૂ. ૧૫૦, વિશાળ પ્રકાશન, વિલે
પાલી, મુંબઈ ૪૦૦ ૦૫૬, ફોન ૯૨૦ ૭૭૫૧)

સમી સાંજનો ઢોલ ઠબૂકતો જાન ઉધલતી માલે.
કેસરિયાઓ સાફો ઘરનું ફળિયું લઈને ચાલે.

પાદર બેસી ફફડી ઊંઠી ઘરચોળાની ભાત
ડૂસકે ડૂસકે હડ્સેલાતી બાળપણાની વાત
ઘેણું સીયતાં રસ્તો આખો કોલાહલમાં કંપે
શૈશવથી ચીતરેલી શેરી સૂનકારમાં ડૂબે.

જાન વળાવી પાછો વળતો દીવડો થરથર કંપે
ખડકી પાસે ઊભો રહીને અજવાળાને ઝંખે
સમી સાંજનો ઢોલ ઠબૂકતો જાન ઉધલતી માલે
કેસરિયાઓ સાફો ઘરનું ફળિયું લઈને ચાલે.

તડકાને બીજું શું કામ?

ઉજમશી પરમાર

(જાન્યુઆરી ૨૦૦૬ના 'શબ્દસૂચિ' માંથી સાભાર)

પડછાયા પાડવા ને પાછા ઉપાડવા.
તડકાને બીજું શું કામ?
પાંદડાની ચાયક્ષીએ ગણકારે કેમ ભલા,
તડકાને છે જેનું રે નામ.
ખોરડાની સોસરવાં ચાંદરણાં મોકલે,
ચોર જેમ સંતાતો જાય,

વાદળીના છાંયડાને ઘેરે ચકોરથી
સખાણા તે બેસી રહેવાય?
પાડી દેવાને બધે પગલાં કેં હફ્કથી
કોરું કેં એમ કે ન આમ.
આવે તો ઢેકીને ઊચેરા પછાડ,
દ્વી જાતો રે અંધારી ખીણા,
જાડ તળે ટપકીના ઢગલા કરતોક,
એમ કહેતો હો આવીને વીણા;
સાંજકના છાંયડીને કરવી પડે રે રોજ
લાંબેરી લંછક સલામ.

નાયગરા

આદિલ મન્સૂરી (જર્સી સિટી, ન્યૂ જર્સી)

(સપ્ટેમ્બર ૨૦૦૪ના 'નવનીત-સમર્પણ' માંથી સાભાર)

કોઈ ખળખળ હસી રહ્યું છે જુઓ
ધોઘ વૈ શું પડી રહ્યું છે જુઓ

જીણી જરમરનો વ્યાપ વિસ્તરતો
ભીનું ભીનું થઈ રહ્યું છે જુઓ

સુફ્કું આકાશ પાંદડા થૈને
ડાળ પરથી ખરી રહ્યું છે જુઓ

જળનું ગૌરવ ખડકથી અફળાઈ
ચૂરેચૂરા થઈ ગયું છે જુઓ

પૂરે રંગોળી એમ મેઘધનુષ
તડકે તડકે ખીલી રહ્યું છે જુઓ

ધોઘ નીચેથી નીકળે નૌકા
વચ્ચે વાદળ સરી રહ્યું છે જુઓ

ફ્યાંથી આવે છે આ બધું પાણી
ને પછી ફ્યાં જઈ રહ્યું છે જુઓ

સામે કાંઠે ઉછળતા ધુમમસમાં
કોણા આ સાદ દે રહ્યું છે જુઓ

જાણે હમણાં ટૂભી જરો આદિલ
આભ એવું જૂકી રહ્યું છે જુઓ

ગંગલ

શોભિત દેસાઈ (મુંબઈ)

(જુલાઈ ૨૦૦૧ના 'નવનીત-સમર્પણ' માંથી સાભાર)

સુરીલા બની જરો સંઘળા અવાજો
દરેક ગીત એને ઉદેશીને ગાજો!

જે આવ્યા હો લાંબી સફરમાંથી એને
ચહેરાના આશ્રયનું ધેન પાજો.

દરેક પણને સૂર્ય સાક્ષાત ચૂમે
કરે દર સવારે શરદ ખેલ તાજો

તમારામાં સંદેશા વહેતા મૂકું છું
પવન! એમના ધર તરફ થઈને વાજો

ગમતું બને કંઈક કે તત્કષે આ
અધર વાંકા કરવાની એની અદા જો!

ધણાં વર્ષ એણે કહેણ મોકલ્યું છે
મને થાય છે તોડી નાખું રિવાજો

કવિતા

યોસેફ મ૱કવાન (મુંબઈ)

(જુલાઈ ૨૦૦૧ના 'નવનીત-સમર્પણ' માંથી સાભાર)

હવે

ધુમમસની બહાર
સરી આવી મારી દૃષ્ટિ... . મને લઈને
અગણિત
અજવાળાના જરાણાનો સ્પર્શ

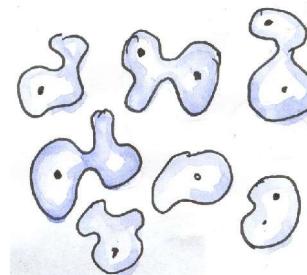
કરી ગયો સ્વચ્છ
થરથરતી મારી કાયા... .
હાશ, તશાઈ ગઈ સાથ આવેલી છાયા... .

હવે-
લાચાર સ્વખાને ફોડીને
ઉજ્યો તે હું,
નવો નફ્કોર તડકો જેવો
મારાં અશ્વાઓનાં ખીલેલાં કમળથી
સુરભિત થતો... .

મારાં પગલાંની છાપ
પાડતો તમારા હટયે
ધુમમસની બહાર
હું હવે
બહાર... .

Multiple Division

શારદા તરસારિયા (ગ્રીન્સબોરો, ન્યૂ કેરોલાઈના)

બને રેખા, મળી બિંદુ બિંદુ,
બને ચોકઠાં, મળી રેખાઓ
હળીમળી
વિસ્તરતી
પ્રસરતી
રેખાઓ-
બને અ... ન... ત
ઈન્ફિનિટી

ગોકવે માનવી આ જિંદગી
બિંદુમાં, રેખામાં, ચોકઠાંમાં,
જકડાતી
ગુંગળાતી
છિદાતી
વીધાતી
સંકડાતી
વહેચાતી ને ભગાતી
મહિયલ ડિવિજનમાં
આ જિંદગી

ને વહેંચાય આ આકાશ, ધરતી, ધર્મ ને માનવી,
ચોકઠે, ચોકઠે,
ટુકડે, ટુકડે,
બનશે આ જિંદગી
બિંદુ, બિંદુ
ટીપું, ટીપું
રક્તતંત્ર
ને વહેશે બની નદી
સંહારની-દિસ્ત્રક્ષણની.

કેટલું અંતર હોય છે
પાડોશી બે રાજ્યો,
અડોઅડ બે ધર,
આપણા બે હાથ,
કે
નાભિ અને કસ્તૂરી વચ્ચે?
કહો,
કોઈ તો કહો.

૨
વસમું નથી હોતું મિલનનું ખરી જવું
પ્રતીક્ષા ટકાવી રાખે છે.
વસમું તો હોય છે વિદાયનું મનમાં ખરી જવું
જોકે પછી જ્યાં બધું જાય છે ખરતું, છતાં કશું નથી અખરતું
ત્યા ફ્રયાં કશું હોય છે વસમું?

૩
કેટલી આ દૂરતા
કે
પ્રકાશ બનીને આવું
તોય પહોંચી ન શકું તારા સુધી

૪
હું તને સ્પર્શ દ્ધં
ને
તું થઈ જાય છે સમુદ્ર

૧

મારો મમરો
પાકા ઘડા
કિશોર રાવળ

ગયા શિયાળે અમે ભારત ગયેલા અને 'ચલક ચલાણું ઓલે ધરે ભાણું' કરતાં ગામે ગામે ફરી સ્નેહીઓને મળવામાં પડ્યાં. વિદ્યાનગર ગયાં. અમારા હોસ્પિટ સૂર્યકાન્ત કલે કે દર ગુરુવારે એમના ધર પાસે એમનું એક ગ્રૂપ વર્ષોથી નિયમિત મળતું રહે છે. "ભેગાં મળી કંઈને કંઈ વિષય પર વિચારોની આપલે કરીએ હીએ. કાલે ગુરુવાર છે, તમે આવશો?" એટલે આપણે પાડી હા. એ ગુરુવારિયા ગ્રૂપનો વિધિ સમજાયો. દર વખતે બીજા અઠવાડિયા માટે એક વિષય નફૂદી કરીએ અને અમારામાંનાં એક માણસને અનુસૂત્ર હાથમાં સોંપીએ. અને તૈયારી કરી એ વિષય પર બોલવા તેને છ મિનિટ અપાય. અને પછી બીજાંઓ પોતપોતાના અભિપ્રાયો ત્રણ ત્રણ મિનિટની મર્યાદા જળવી રજૂ કરે અને બસ ચા પાછી કરી ને છુંટા પડીએ. સભાનો સમય, સંજના વાળું પછીનો આઠનો નિશ્ચિત, જગા નિશ્ચિત અને એક સવા કલાકમાં સભાની સમાપ્તિ પણ નિશ્ચિત!"

મેં પૂછ્યું, "આ વખતનો વિષય શું છે?"

"યૂનિવર્સ, બ્રહ્માન્ડ."

પડશે એવા દેવાશે કહી અમે તે દિવસે સાંજે ઉપર્યા સંગે સંગે. મળવાની જગ્યા બાજુની ગલીમાં જ હતી. જઈ બેઠા. આઠ વાગ્યા સુધીમાં છ સાત સભ્યો આવી ચૂક્યા હતા અને ઘટિયાળને ટકેરે મુખ્ય વક્તાએ શરૂઆત કરી અને મેં મનમાં એક ઊરી રાહત અનુભવી કે ચાલો ક્ષયાંક તો સમયસર કાર્યક્રમો શરૂ થાય છે! બ્રહ્માંડનું ભવિષ્ય ઊજ્જું છે!

પહેલા વક્તાએ વૈજ્ઞાનિક દૃષ્ટિઓ બ્રહ્માંડ રજૂ કર્યું. આટલું પહોળું, આટલું લાંબું, તેમાં નવલાખ પર કેટલાં ગમાલીસ ગ્રહો અને ત ટાર્યાઓ છે, કેટકેટલી આકાશગંગાઓ વહે છે, કેટલા ગ્રહો રોજ જન્મે છે અને કેટલાનું ઊંમણું થાય છે, કેવાં જુદાં જુદાં રંગો રૂપો સરજાય છે, કોઈ ચાલે પંજાબમેઈલની જેમ અને કોઈ ચાલે કવિની ધીરગંભીર ચાલે. છ મિનિટમાં બ્રહ્માંડના, વાઈટલ સ્ટેટિસ્ટિક્સનું, ભૌતિક અંશોનું શાન મળી ગયું.

બીજા ભાઈએ કવિની દૃષ્ટિથી બ્રહ્માંડની વાત કરી. 'બ્રહ્મનો હીડોળો જાકમજોળ' પંદ્રિતઓથી ન્હાનાલાલને યાદ કર્યા, નરસિંહ મહેતાને 'બ્રહ્મ લટકાં કરે બ્રહ્મ પાસે' માં નખરાણું બ્રહ્માંડ નીરખ્યું. અને બ્રહ્માંડની વિશાળતા, ભવ્યતાનો બસ ખાલી પચાસેક સ્વર-બ્યંજનના સંકલનમાં જડી દીધો.

કોઈએ 'બહાઈ' ધર્મ પ્રમાણે વિશ્વની શરૂઆત અને એનો અંત આપણા જન્મ અને અંત સાથે જડાયેલા હોય છે એ સિદ્ધાંતોનું પ્રતિપાદન કર્યું. મને રોબર્ટ ફોસ્ટ યાદ આવી ગયા. 'આખા વિશ્વના સર્જનની પાછળનું પ્રયોજન બસ એક તમે જ છો. બસ'

પછી આવ્યો મારો વારો અને બે ફિદ્યા જેટલું મારું ઊમેર્યું, મારો મમરો જ કહોને! મારું માનવું છે કે માનવી જન્મજાત બીજગણિતિયો છે. અને ગણિતની બીજી શાખાઓ જન્મી તે પહેલાંનો. ન સમજાય, ન મપાય તેવી વસ્તુને જોઈ આભો તો થાય પણ સાથોસાથ એને 'એફ્રસ' કહી દે, 'બ્રહ્માંડ' કહી દે, 'સૃષ્ટિ' કહે, 'ભગવાન' કહે અને અટક્યા વગર આગળ વધે. જેમ જેમ જ્ઞાન વધે, સમજ વધે તેમ તેમ 'સૂર્યનારાયણ' કે 'ચાંદામામા' સૂરજ અને ચાંદો બને, જીવંત, સર્વશક્તિમાન દેવગણના સભ્યો મર્તી, 'મેં અપની ધૂનમે રહતા હું' એમ કહી ધૂમતાં રહેતાં ગ્રહો બને છે. વિસ્મય એટલું ને એટલું જ રહે, આંખો એટલીને એટલી જ પહોળી રહે અને ભય જતો રહે... પણ જેમ સમજ વધે છે તેમ જૂની એફ્રસ કે વાય કે ઝેડની વેલ્યુ ભૂસાતી નથી અને પોખી પૂનમો પણ કરતાં રહીએ અને નિયમત સૂર્યનમસ્કારો થતાં રહે... જૂનાં વિચારોને રદ્દિયો આપવાને બદલે કે 'આનું મૂલ્ય ખાલી એતિહાસિક જ છે' એમ નથી લખતા અને પરિણામે જૂનાં નવાં મૂલ્યોનાં ગોટાળા વધતા જાય...

સૂર્યકાન્તે ફિલ્મૂઝીની દૃષ્ટિઓ બ્રહ્માંડ રજૂ કર્યું. બ્રહ્માંડની વિશાળતા, અસ્મયતા, એનો વિસ્તાર માનવીને પોતાની અલ્યતા, ક્ષુદ્રતાનો અનુભવ કરાવી નાખ બનાવવા માટે હોય છે અને ખાલી બ્રહ્માંડ દાન ખોબા જેવાં મગજમાં સમાયેલી બુદ્ધિથી એને માપતા પ્રેરે છે છે....

કોઈએ કહ્યું કે આપણે વાતો કરીએ ભવ્ય મિસિસિપી નદીની અને આપણાં વોકણાંમાં ઊંઘે માથે ગળાબૂડ પાછી જ મળે છે એનું શું? બ્રહ્માંડને છોડો; આ પૃથ્વીના તળ પર શું શું અજાયબીઓ, સાક્ષાત્કારો, થનગનાવે તેવી વસ્તુઓ છે, સભર સૃષ્ટિ છે એની વાત કરોને?

ફાંકડી ચા આવી અને સાથે એક એક પ્લેટમાં નાસ્તો, જમીને આવેલા છતાં પણ ન્યાય પૂરો આપ્યો. આનંદનો ઓડકાર ખાતાં અમે ઘરભણી ઉપર્યાં.

સૂર્યકાન્ત કહે, "આટલાં આટલાં વર્ષોથી, લગભગ આઠક વર્ષ થયાં હશે, અમે નિયમિત મળીએ છીએ. એકબીજા પાસે આપણું, આગવું મંત્ર્ય રજૂ કરી કોઈ એકને તો મારા મત તરફ ફેરફું એવી એક અમર શક્તાથી. અને મને યાદ નથી આવતું કે કદી કોઈએ, ક્ષયારેય, કોઈનોય અભિગ્રાય બદલાવ્યો હોય."

મને એક રીતે આપણા પર હસવું આવ્યું કે સામાન્ય રીતે "તમે બરોબર વિચારશો તો મારી સાથે સમત થશો..." એમ બીજાને શરમમાં નાખીએ છીએ. મને પોતાને ઘણીવાર લાગે છે કે 'મારા મનમાં ઉડે ઉડે ઘણીવાર એવું લાગે કે મેં સિતેર સિતેર વર્ષથી પંપાળી પોષેલા મંતવ્યો આ ચાલીસ, પચાસ વર્ષનો છોકરો ચળાવી દે એ કેમ બને? આટલા વર્ષો વિચાર અમથો કર્યો હશે? એ કંઈ એળે જવા દેવાય?'

અને પછી થાયું કે આને જ લોકો પાકા ઘડા કહેતાં હશે! નવા કાંઠા ચેતે કે નહીં એ બાજુએ મૂકીએ તો પણ 'ચડવા જ કેમ દેવાય' એવા માનસનો કોઈ ઈલાજ કાઢવો રહ્યો!

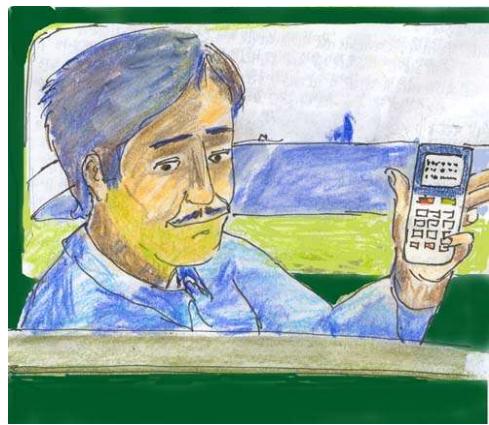
તો આવો, કહો મને તમારા વિચારો. હું કાન દઈ સાંભળાવાનું વચન આપું છું.

અને પછી તમારો વારો, મને સાંભળવાનો!

કાળુભાઈનો બાબો

કિશોર રાવળ

(મારો મમરો: હમણાં વાંચ્યો મેં કાફિકો! ભેજાનું દહીં અને દહીંમાથી કશુંક બનાવવાનો નાકામયાબ પ્રયત્ન કરી, મારા ઊડા અભ્યાસના અંતે હું એવા મંતવ્ય પર આવ્યો કે પાત્રો વગરનું ગદ્ય લખો તો નિબંધ નહીં તો વાર્તા. વાતામાં કોઈ ખોટની, કોઈ દિશાની, કોઈ ફોકસની કશી જરૂર નહીં. એટલે આ એક જૂદી ભાતની વાર્તા લખવા પ્રયત્ન કર્યો છે...)

ફાસ્ટ ફોરવર્ડ કરતાં કરતાં સોરઠની ભૂમિ જોવાં અમે એક ટેક્સ્સી કરીને ઊપડ્યાં. અમે એટલે અમે હૂતો અને હૂતી અને હૂતી અને ટેક્સી પ્રાઇવર રામુભા. બીજાં બે જ પેસેન્જરો છે એનો અંદાજ આવતાં રામુભા તેના વીસેક વરસના ભાષા નારંગને લઈને આવ્યા. "ગાડીમાં જગા છે, છોકરો જરા આનંદી છે અને મારી હારે વાત કરવાવાળો બેઠો હોય તો ગાડી

મામો ભાણેજ એની વાતોએ ચુદ્યા અને અમે હૂતો હૂતી અમારી વાતોમાં. અમારી વાતમાં જરા પોરો આવે એટલે મામા ભાણેજની વાતો કાને ચેતે. ભાષા પાસે એક સેલફોન હતો. અને વારે વારે એ બટનો દબાવતો હોય. મેં ઉત્સુકતાથી પૂછ્યું, "દ્વારાનો મંડાળો છો તો શું ચાણે ચુદ્યો છે આ સેલફોન સાથે?" તો કહે કે, "દોસ્તુને મેસેજ મોકલુંદું. અમે ગજલોની

આપલે કરીએ છીએ. મને સૂજે એટલે બે લીટી હું મોકલું અને એને કંઈ જે ન્યાં બે લીટીનો જબાબ ઈ મોકલે. જુઓ વાંચ્યો, અમેરિકાથી આવો છો તે અંગ્રેજ તો આવડતું હશે. પણ આમાં જરા નોખું. જુઓ." પછી સીટમાં જરા મરડાયો અને અમે બન્ને વાંચી શકીએ તેમ એણે સેલફોન ધર્યો. અંદર લઘું હતું અંગ્રેજ પહેલી એબીસીડી વાપરી લખેલું

CHURAMU GHIMA THABADAVU

અને હારો હાર 'હું વાંચી સંભળાવું તો સે'લું થશે' કહી બોલ્યો.

'સસરાને ઘેરે નાંગરવું
ચૂરમું ધીમાં થાબડવું'

નારંગ મને કહે કે, "આ મેસેજ મોકલ્યો. હમણાં જબાબ મળશે." કહી એક કી દબાવી. જવાબની વાટ જોતો સેલફોન સામે તાકિને બેઠો.

વાતમાં સોપો પડ્યો એટલે વાતનો દોર રામુભાએ હાથમાં લીધો.

"જ્યા વર્ષે સવારના હું દાતણ કરતો હતો ન્યાં કાળુભાઈ ઘરે આવ્યા. મને કે' કે, 'સાંજે આપણે એરાદ્રામ જવાનું છે. આપણો બાબો અમેરિકાથી આવે છે એટલે બીજે ક્ર્યાંય વરદી નો કરી બેસતા, હો!' કાળુભાઈનો બાબો અમેરિકા ભણવા ગયો'તો અને હવે કામે ચડતાં પહેલાં કે' કે ઘરે જઈ બધાને મળ્યાવું. મેં કીંદું કે 'ઈ શું ભણ્યો?' તો કે, ઈ તો ડાફ્ટર થઈ ગયો.

"ગુવાળી ગાડે બાબો ભાંખડભરિયા ભરતો ત્યારનો હું બાબાને ઓળખું. મને ઈ રામુકાકા કહે અને હું એને બાબો કહું. એને કેટલાં વર્ષ જોયો. છોકરો ગમે એટલો મોટો થાય પણ અણસાર જોતાં વેંત જ પરખાઈ ગયો. મને જોતાં જ બિચાડો ઉમળકાથી બોલી ઊદ્ઘ્યો, 'કેમ રામુકાકા, આવી જ્યા ને? કેમ છો? એવાને એવાજ લાગો છો હો.' મને સાંભળીને સવાશેર લોહી ચડી ગયું.

"સામાનની વાટ જોતા હતા ત્યાં બાબાએ બિસ્સામાંથી કાઢ્યું એક કેળું, 'સાલી ભૂખ લાગી ગઈ' કહી છાલ કાઢી બટક બટક ગળચી ગયો. હાથમાં રહી છાલ. ક્ર્યાં નાખવી એ શોધતો લાગ્યો એટલે મેં કીંદું કે 'કર ઘા પેલા કઠોડા પાછળ.' તો ગજવામાંથી કાગળનો એક કડકડતો રૂમાલ કાઢ્યો અને છાલનું પડીકું કર્યું અને નાખ્યું એક ગજવામાં. ને મારો વા'લો કહે કે, 'અમેરિકામાં અમે એમ ગમે ત્યાં ઘા નો કરીએ. ઘરે જઈને કચરાના ડબામાં નાખીએ.' આપણે તો અમેરિકાના પાદરે ય નો'તા જ્યા એટલે મૂંગામંતર ર્યા.

"ઠેઠ ઘરે પહોંચ્યા ત્યારે ઘરમાં કચરાની ટોપલીમાં ઈ દૂચ્યો નાખ્યો. તો કાળુભાઈ બોલ્યો, 'કચરાને કૂંડી પાંહેના ઢગલે નાખ્યાવ.' એટલે કચરો એરાદ્રામના ઉકરડાને બદલે ઘરના ઉકરડે પડ્યો.

"મને હહવું આવ્યું ને ઓલો નરસી મે'તો યાદ આવ્યો. 'અંતે તો હેમનું હેમ હોયે'. વધુ હહવું તો ઈ આવ્યું કે આપણે ખરચું જઈને પાણી વાપરીએ અને અમેરિકામાં કાગળ વાપરે--અને પછી ભલે આખો દિ' બધે ભલે ઈ ચીકણો ચીકણો ફરે. ઈ સોખ્યકાં અને આપણે ગોબરાં..."

અમેરિકાની વાત કરતાં રામુભા જરા ચુંચા. "બાબો આપણી હારે ગાડીમાં ફરવા આવે અને અમે સટરપટરની વાતું કરીએ. ઈ ભલે ડાફ્ટર ચો પણ મારે મન ઈ બાબો જ. મેં બાબાને પૂછ્યું, 'એલા ડાફ્ટર જ્યો છો તો મને મઈનાથી બરડે દુંઘે છે તો જરા જોઈ આપને!' તો કે, 'રામુકાકા, મને ખબ નો પડે, હું તો ખાલી તો કેન્સરનો પેશિયાલિસ્ટ. એટલે મારી લાઈનની વાત નથી.' તો મેં કીંદું, "કાંઈ વાધો નેં. હમણાં તો તું સાવ નકામો મારા માટે. કેન્સર થાય ન્યાં લગણ ખમી જઈશ પછી તને પૂછીશ." અમે બેય ખડુખડ હસી પડ્યા. મને ઈ કે' કે, "રામુકાકા, ભગવાન ત મને ઈ નો થાવા દે, હો" મનમાં કીંદું કે આ તો કેવો ડાક્ટર! અમે ટેક્સ્ટીવાળા કઈએ કે હું એરાદ્રામની જ ટેક્સ્ટી કરું, બંદરે કે સ્ટેશન નો જાઉ તો મારાં છોકરાં ભૂખે મરે...

ગુજરાતીના ચાહકોનું દ્વિમાસિક

કિશોર રાવળ

માર્ચ

૨૦૦૬

૩૮

11

"કાળુભાઈનો બાબો એક વાર મને ક્રેચે કે, 'આ બિલના ધૂટા થશે ખરા?' અને પાંચસો રૂપિયાની નોટ ઘરી. મેં કીદું, 'આ કાંઈ પાવતી નથી આ તો નોટ છે.' તો કે કે 'અમેરિકામાં બિલ કહે અને આપણે નોટ કહીએ' મને ત્યારે ખબર પડી કે આપણે ત્યાં કુબેરભાઈ, લખમીકાન્ત, ધનજીભાઈ એવાં નામો રાજીએ એની જેમ જ અમેરિકામાં બિલ દ્વિતીનાન, બિલ ગેટ એવાં નામો રાજે.

"બાબાએ એક વાર અમેરિકાનાં છાપાંની વાત કરી. રવિવારની પૂર્તિનું છાપું તો એવંદું દીંગું હોય કે કોઈને માથામાં મારો તો મરી તો ન જાય પણ કળ વળી જાય." એટલે મેં કીદું, "અમે છાપાં મારવા માટે નથી લેતાં. વાંચવા માટે લઈએ છીએ." અને પળ એક રોકાઈને કીદું કે "લીધા પછી વાંચીએય ખરાં, હો. " પણ બાબો મારી જોક ઉપર હશ્યો, પેટ ભરીને.

જરા પોરો ખાઈને રામુભાએ આગળ ચલાવ્યું. "બાબો એકવાર વાતુંએ ચુક્ક્યો અને અમેરિકા તોપું ને તલવાર, બંબગોળા અને ડેલિકાપ્ટરનું બનાવવામાં કેટલો આગળ વધ્યો છે એની મોટી મોટી વાતું કરવા માંડ્ય્યો. 'ભલભલાની ફેફાઈ જાય એવી તાકાત. બિન લાદને બે ટાવર પાઢ્યા ત્યાં કટક લઈને ઉપડ્ય્યો અને ઓલાને એક મિનિટનો શાસ ખાવા નો દીધો...' મેં એને બોલવા દીધો, સાંભળે રાખ્યું.

એનો જુસ્સો શખ્યો ત્યાંરે મેં એને કીદું. 'બાબા, મેં કીદું ને એમ છાપાં તો અમારેય આવે છે અને વાંચીએ છીએ પણ ખરા. તે આ વાત કીધી એટલે મને અમારા વેણીભાઈ માસ્તર યાદ આવ્યા. એણે અમને પંચતંત્રની એક વાત કીધી'તી. એક સુથાર જંગલમાં બાવળ કાપવા જ્યો. મોટું થડ વે'રતાં વે'રતાં સાંજ પડી ગઈ. થડના બે ચીરિયાંમાં એક ખીલો ખોસ્યો જેનાથી ચીરિયાં રાતભર પહોળાં રહે. એમ નો કરે તો રાતના પાછાં ચોટી જાય તો બીજે દિં ઈની ઈ મોકાજા! સવારે આવી કામ પૂરું કરશું એમ વિચારી ઘરે ઉપડ્ય્યો.

"જાહ ઉપરથી એક વાંદરો આ બધું જોતો'તો. જાદેથી ઉત્તર્યો. એનો ડોળો જ્યો ઓલા ખીલા પર. એને કૌતક થયું. અને મંડ્ય્યો ખીલાને હથમચાવવા. ઘડીકમાં આ બાજુએ તો ઘડીકમાં બીજી બાજુએ. ખીલો જરા હલ્યો એટલે વાંદરાને ચુક્ક્યો પોરસ! પેલાં બે ચીરિયાં વચ્ચે નિરાંતે પૂછું અને જરજરેરાત લબડાવતાં બેઠો. થડના બે ઢોડા ઉપર પગ ઠેરવીને એક દીધો આંચકો અને ખીલો આવ્યો હાથમાં. પેલાં પહોળાં ચીરિયાં ચપ લઈને બંધ થઈ ગયાં ને ઓલા વાંદરાને....." રોક્યા નો રોકાય એવા હાસ્યે રામુભાના બધાં આંતરડાં હલભલાવી નાખ્યાં અને આગળ શર્દી બોલવા ન દીધા. અમે હસવું કે નહીં એની દુવિધામાં પડ્ય્યાં.

રામુભાનો શાસ ઊતરતાં વાત આગળ ચાલી. "ઈ સાંભળીને બાબો ક્રેચે કે વાત દાંત કઠાવે એવી બૌ રસવાળી છે પણ એનું મને કંઈ કનકશન નો જ્યું." તો મેં કીદું કે 'આટલો બળૂકો થઈ તમારો દેશ સદામનો ખીલો કાઠવા જ્યો ત્યાં એવું જ થઈ ગયું નહીં? હુન્યાને સમજાતું નથી કે રડવું કે હસવું! અને પેલું 'હવેલી લેતાં ગુજરાત ખોઈ' એવું થઈ ગયું. ઈરાકમાં તેલ લેવા જતાં ઘરમાં આંધશ થઈ ગયું. અને માનવીને આપદા આવે ત્યારે ઈશ્વર સાંભરે છે એમ ન્યાં બધાં હવે જિસસના ગુણ ગાવા લાગ્યા. આ ખુદા બડા કે જિસસ બડા એમાં દુનિયા પંડાતી રેવાની. આપે ન્યાં કે કે કોન સબસે બડા? તો રામ સબસે બડા. રામ ક્ર્યા ખાય? રામ ખાય બટાટા વડા. તો સબસે બડા બટાટાવડા ખાઈ ને જલ્સા કરો.' મેં મારો જમણો હાથ ધર્યો અને બાબાએ તાળી આપી. કહે કે 'કમાલ વાત કરી હો, રામુકાકા.' અને મોકાણ મને હસી પડ્ય્યો. બચાડો સાવ બાલમુકુંદ જેવો નિર્દ્દિષ્ટ, હો. તાળી આપવામાં જરાય કોઈ નાનમ નહીં"

સેલફીનના સ્કીન પર લખ્યું હતું. એનું ગજલિયું અંગ્રેજ મને નો સમજાય એટલે એણે ગાઈ પણ સંભળાવ્યું

ROJ EM JIVAN UJAVAVU

ગાઈ ગજલને ગાંગરવું
રોજ જીવન એમ ઉજવવું

મને કહે કે, "સાલો જીરદાર માણસ છે આપણો ફેન્ડ. આપું આઙ્ણિન આઙ્ણિન પોકારી ઊઠીએ એવું છે ને?" મેં એની હારોહાર તેણું હલાવું. "વાઢ,
વાઢ

ભુલાઈ ગયેલો ટહુકો

વસુધા ઈનામદાર

(તેમના વાર્તાસંગ્રહ 'અનુજા'માંથી સાભાર)

રોહન અને માનસીને બેચાર મહિને એકાદ ટ્રિપ મારવાની આદત છે. તેઓ પોતાના બંને બાળકો કંચનબેનને સોંપીને જતાં રહેતાં. બાળકો નાનાં
હતાં ત્યારે કંચનબેનને થતું, "હશે, ભલે ફરતાં." લગ્ન પછીના પાંચ વર્ષમાં બે બાળકો થયાં. માનસી બધું
હરીફરી નથી. પોતે બંને બાળકોને વિના તકલીફે સાચવી શકે છે. એમને પોતાને પણ દાઢી બચ્ચાનો ઉમંગ
હતો. બાળકોના જન્મ પછી એમનું જીવન પાછું હર્ષુભર્યું બન્યું, પણ સમય જતાં તેઓ માત્ર બેબી સિટર બની
રહ્યાં. દીકરાની વહુ માનસીને મદદ કરવાનો આનંદ ધીરે ધીરે ઓસરતો ગયો. બાળ ઉછેરની સમગ્ર

એ દિવસે સાંજના માનસીને એના બેદરૂમમાં સૂટકેસ ભરતાં જોઈ ત્યારે એમને બધું આશ્રય ન થયું. બાજુમાં જ
ઉભેલી પૌત્રી સરીનાએ કહ્યું, "મોમ અને ડુડ યૂરોપની ટૂરમાં જઈ રહ્યાં છે. હું મારી જોઈતી વસુઓનું લિસ્ટ
બનાવવાની છું. બા, તમારે કંઈ જોઈએ છે?" કંચનબહેને માનસી સામે જોયું. પોતે બેગ ભરવામાં વ્યસ્ત છે

એવા હાવભાવથી એણે જાણે કંચનબહેનની ઉપેક્ષા જ કરી! એમને પૂછ્યું હતું, "ક્યારે જાવ છો? ક્યાં ક્યાં જાવ છો? કેટલાં દિવસે પાછાં
આવશો?" પણ માનસીની સામે જોયા પછી એ પ્રશ્નો પૂછવાની એમને ઈચ્છા જ ન થઈ. સરીનાએ જ સામે ચાલી કહ્યું, "બા, અમે તમારી સાથે જ
રહીશું. એ લોકો લોન્ગ વીકએન્ડમાં જવાના છે." કંચનબહેન વિચારતાં રહ્યાં. બે દિવસ પછી જવાના છે, મને કોઈ કાંઈ કહેતું નથી. આપણને
શાના પૂછે? એમને ગુસ્સો આવ્યો, હવે હદ થઈ!!'

તેઓ રસોડામાં આવ્યાં. ડાઈનિંગ ટેબલ પર પડેલાં વાસણો સિંકમાં મૂક્યાં. હાથ રસોડાનાં કામમાં પરોવાયાં પણ મન ભૂતકાળમાં સરી પડ્યું.
ભારતથી આવ્યા પછી પોતે ભજ્યાં, પતિના ખબેખભા મિલાવીને નોકરી કરી. લોકોને ત્યાં રસોઈ કરવાથી માંચીને કપડાં સીવવાનું કામ કર્યું. પેસા
ભેગા થતાં જ ધંધામાં રોકાણ કર્યું. આજે પોતાના નામે મકાન છે, બેન્કમાં સારું એવું બોલેન્સ છે. મોટો દીકરો કેનેડા છે. અવારનવાર તેના
પરિવાર સાથે આવે છે. દીકરી પણ એનાં બાળકોને લઈને આવતી હોય છે. મારાં સંતાનો વિસામો લેવા આવે છે. ફ્લ્યારેક મોટો દીકરો એમની
નજીક બેસીને હક્કી કહે છે, "મોમ, ઘિસ ઈજ અવર વેક્શન હોમ." તેઓને કોઈને વિચારતાં એમ થાય છે કે માને પણ વિસામાની જરૂર છે! અહ
ઓ આવીને પોતાનાં બાળકો મને સોંપીને શોણિંગ કરવામાં કે પોતાના મિત્રોને મળવામાં વ્યસ્ત થઈ જાય છે.

તે દિવસે માનસી વાત વાતમાં કહેતી ગઈ, "બા, તમે મને હું ક્યાં ક્યાં પૂછો છો ને મને ત્યારે જૂના જમાનાના મધર-ઈન-લોં યાદ આવી
જાય છે!" ત્યારથી કંચનબહેને એને પૂછવાનું બંધ કર્યું હતું.

સાંજ પડે બને નોકરીએથી આવે ત્યારે રોહન પૂછશે, "મૌમ, શું જમવાનું બનાયું છે?" માનસી પેટ ભરીને રસોઈનાં વખાણ કરશે. પોતાને સવારે વહેલાં મિટિંગમાં જવાનું છે કહી ગુડનાઈટ કરી દેશે. વીકએન્ડમાં બહાર જમવા જાય ત્યારે મને ન લઈ જાય તો કંઈ નહીં, બાળકોને પણ નથી લઈ જતાં. પોતે એકવાર કહું ત્યારે કહે, "બા, તમે એમને બહુ બગાડ્યા છે. બહાર જમવા લઈ જઈએ તો ત્યાં ખૂબ ધમાલ કરે છે. અમે પિઝા ઘેર લઈને આવીશું." એ લોકો કેમ એમ વિચારતાં નહીં હોય કે બા પણ પિઝાહટમાં પિઝા ખાઈ શકે છે.

કંચનબહેનને ફ્યારેક થતું કે રોહન માનસીને કહું હું આ દેશમાં છેલ્ભાં વીસ વર્ષથી રહું છું. તમારી જેમ હવે આ મારો દેશ છે. તમારા રૂટ્સ આ દેશમાં મજબૂત કરવામાં મારો ફાળો કાંઈ નાનોસૂનો નથી. એમનું મન ઉદાસ થયું. ધીરે ધીરે જ્વાનિબર્યા મનમાં ગુસ્સાએ સ્થાન લીધું.

ધીરે ધીરે સ્વસ્થ થયાં ને તે વિચારવાં લાગ્યાં, હું માનસીની મા ન બની શકું તે સમજાય એવી વાત છે. શરૂઆતમાં હું વિચારતી એક દીકરી ગઈ તો બે ઘરમાં આવી. હું એમને માની ખોટ નહીં સાલવા દઉં. . . પણ માનીએ છીએ એટલું જીવનમાં કરવું સહેલું અને સરળ નથી હોતું. મેં સમજણપૂર્વક એની મમ્મી નહીં પણ સારી સાસુ બનવાનો પ્રયત્ન કર્યો. એ નોકરી કરે છે એમ વિચારી એના તરફથી કામની અપેક્ષા ન રાખી. બને જણાં ફરવાં જતાં ત્યારે રોહનને ગમે છે એના આનંદ ખાતર કશણું કહું નહીં. 'એમનો દાઢી બનવાનો ઉત્સાહ, ઉમ્બગ હવે કીણ થતાં જતાં હતાં. એમને લાગતું કે આ લોકો મારી વધુ ને વધુ ઉપેક્ષા કરતાં જાય છે. આ ઘરની અને એમનાં બાળકોની જવાબદારી મારી છે એમ વણભોલ્યે સ્વીકૃત થયું છે.'

કંચનબહેન બાળકોને મોટા કર્યો. ડિમતપૂર્વક જીવાં. પોતાનું બિજનેસ સંભાળીનેય બાળકોને ભરપૂર પ્રેમ આપ્યો. પોતાનાથી શક્ય એટલા પૂર્વ અને પશ્ચિમના સંસ્કારો આપ્યા. પૌત્ર અને પૌત્રીનું ઘડતર કરવામાં એમનો ફાળો મોટો છે. આ ઘરની હરેક ચીજ પર એમનો હક્ક છે. દરેક ચીજ સાથે લાગણીના તંતુથી તે જોડાયેલાં છે. પોતે કર્તવ્યદક્ષ મા અને સફળ બિજનેસ લેડી હતાં એનો એહસાસ એમને હજ્ય છે.

પોતાની જીવનપ્રયેની સમજણ વિશે એમને ગર્વ હતો. એ માનતાં હતાં કે એમની છાયામાં બાળકો સુખી અને સુરક્ષિત હતાં, પણ હવે સમગ્ર - પરિસ્થિતિ પલટાવા લાગી હતી.

કાલે રોહન અને માનસી જવાના. આખા દિવસના અંતે એમણે નિષ્ઠય લીધો. થોડાં કપડાં, કેરિટ કાર્ડ, ચેક બુક અને થોડી કંશ લઈને તેઓ બહાર નીકળ્યાં. જવું ક્ર્યાં? કોને ત્યાં? ઘરનું બારણું પાછું ખોલ્યું, ટેક્સ્સી માટે ફોન કર્યો. થોડી જ વારમાં ટેક્સ્સી આવી. તે બોલ્યાં "ઑરપોર્ટ. . ."

સાંજ પડવા આવી હતી. માનસીએ રોહનને કહું, "હજી બા નથી આવ્યાં"

"અરે આવશે. કોઈકની રાઈડ મળી હશે તો મંદિરે ગયાં હશે, નહીં તો કોઈકની ખબર કાઢવા હાસ્પિટલ ગયાં હશે."

"ગયાં હોય તો પણ આટલા મોડા સુધી રોકાય નહીં." માનસી રસોડામાં જઈને જુઓ છે. રોજની જેમ આજે ટેબલ પર ડિનર મુકાયેલું નહોંતું!

રાતના દસ વાગ્યે બાળકો પણ દાઢીને શું થયું, ફ્ર્યાં હશે વિચારતાં સૂઈ ગયાં. રાત ઘડિયાળના કાંટે દોડી રહી હતી. રોહન ફોનની બાજુમાં જ બેસી રહ્યો. માનસી એની સામે જોઈ રહી. ફ્ર્યાંય સુધી વાતાવરણમાં ચૂપકીટી છવાઈ રહી ને માનસી ઊચા સાદે બોલી, "તમારી માનાં લક્ષણ કાંઈ સારાં નથી. તમારી ઔફિસમાં જૂનો મ૆ન્ઝર અવારનવાર ફોન કરતો હોય છે."

"ચૂપ રહે, એની કાંઈ ઉમર છે? સાંઈઠની ઉપર થયા મારી બાને..."

"વાહ ભાઈ, વાહ, આટલાં વર્ષ માંડ પચાસનાં લાગે છે. એમનું શરીર કેવું એકવંદું છે? મોઢામાં બત્રીસે દાંત સલામત છે. એટલું જ નહીં મારી કરતાંય તેમના વાળ તો જુઓ! પાછળથી કોઈ જુઅે તો ભૂલથાપ ખાઈ જાય! આ બધા ઉપર મુગાટ ચડાવવાનો બાકી હોય તેમ યુવાન સ્ત્રીને શરમાવે એવી એમની ગરવી ચાલ! અને ચહેરા પર કર્યાલીનું નામોનિશાન નથી. અમે સાથે જઈએ તો મારાં મોટાં બહેન લાગે. તે દિવસે સરીનાની સ્કૂલમાંથી કોઈએ પૂછ્યું હતું, આ તારી મમ્મી છે? આ તો અમેરિકા છે સમજ્યા!"

"તું હવે મારી મા વિશેની અતિશયોક્ષિતભરી વાતો બંધ કરીશ?"

"કેમ સાચી વાત કરવી લાગી? આ જુઓ મારા વાળ ઊતરે છે. . . "

"તું તો છાશવારે ડાયેટ કરે છે. જાત જાતના કલરથી વાળ રંગે છે અને મેઈકપ. . . ચાલ જવા દે એ વાત. કેનેડા ભાઈને ફોન કરીને પૂછું?"

"ગાંડા છો? ઉપરથી આપણને લેઝ્ક્યર આપશે. . . તમે હવે તમારી માને શોધી કાઢો, નહીં તો આપણી આ યુરોપની ટ્રિપ તો ગઈ-કોઈ રિફંડ મળશે નહીં."

"એમ કર, તારી મોટીબહેનને બોલાવ. . . "

"શું વાત કરો છો? એને ટાઈમ છે? આપણે સાંજમાંદાં હોઈએ અને એ આવે એ વાત જુદી. આ તો આપણે લહેર કરવાની ને એ આપણાં છોકરાં સાચવે?"

"એવું જ તો મારી બા સાથે છેલ્ખા દસ વર્ષથી થઈ રહ્યું છે."

માનસીએ જાણે રોહનની વાત સાંભળી જ ન હોય તેમ, "તમારી માએ ખોટા લાડ લડાવ્યાં છે. મોટો આખો દિવસ કમ્પ્યુઅટર અને ટીવી અને આવડી અમથી સરીના ટેલિફોન અને ફેન્ડ્રોમાં જ રત હોય! કોણ સાચવે આપણાં છોકરાંને અમેરિકન છોકરાંની જેમ. . ." એને વચ્ચેથી અટકાવીને રોહન બોલ્યો, "માનું મને સમજાતું નથી કે તું વારંવાર મારી માને કેમ બ્લેટીમ કરે છે. એ તોફાની બારકસોની મા તો તું છે. તું થોડો સમય કાઢ્યો! નોકરી છોરી બાળકોને સાચવ!"

"હવે તમારું ભાષણ બંધ કરી, તમારાં માની તપાસ કરો. ખરે ટાઈમે એમને શું સૂઝ્યું તે આમ કચ્ચા વગર જ ગૂમ થઈ ગયાં! મેં એમની બધી જ બહેનપણીને ફોન કર્યો, ન્યૂયૉર્ક તમારી બહેનને પણ. એ તો સામેથી મને ચોટ્યાં કે, 'તમે મમ્મીનું ધ્યાન નથી રાખતાં. એમને બેબીસિટર બનાવી દીધાં છે, પહેલાં તો એ કેટલાં ઔફિચિયલ હતા!' " રોહન માનસીની સામે જોઈ રહ્યો. "મેં તો એમને સંભળાવી દીધ્યુ કે 'બહુ લાગણી ઊભરાય છે તો લઈ જાવ થોડો વખત', તો બસ કહેવા માંડ્યાં 'તમારે એને રાખવી નથી, એના ઘરમાં મફત રહો છો, બહાર ભાડું ભરીને રહો ત્યારે ખબર પડશો.' મને તો એમ લાગે છે કે તમારો બા ત્યાં જ છે."

રોહન બોલ્યો, "ના, બા ત્યાં ના હોય."

"તો અનુ આમ સંભાષણ આપવાને બદલે ચિંતા ન કરે?"

"બા તાં હોય તો અનુ તો આપણાને કહે જ ને!"

"તો બા આમ ખરી વખતે ક્યાં ગયાં? તમારી ફુલિલિમાં માનું--" "હીજ, તારી ફુલિલી વિશે મને બોલાવીશ નહીં. ચાર દિવસ માટેય હેલ્પફુલ થયા છે?"

રાત આમ જ પસાર થઈ.

બીજે દિવસે બપોર પણી થતામાં બાનો ફોન આવ્યો, "હલો"

"હાં બોલો બા, તમે ઠીક છોને?"

"રોહન, હું મજામાં છું. બે દિવસમાં ઘરે આવી જઈશ. મારી ચિંતા ના કરશો."

માનસી દોરીને આવી, "ક્યાંથી બોલો છો? બા, ક્યાં છો?" ફોન કટ થઈ ગયો.

રોહન અને માનસીને ટ્રિપ કેન્સલ કરવી પડી. બા ગયાં ત્યારની માનસી ઘરે જ છે. મનમાં બા પ્રત્યેનો રોષ લાવાની જેમ ઉકળતો હતો. એ કારણ વગર જ બાળકો પર ગુસ્સો કરતી. આજે રજાનો છેલ્લો દિવસ. આજે ય બા ના આવે તો કાલે કામે નહીં જવાય! રોહને એને આશાસન આપ્યું, "બાએ મને કહ્યું છે તો તે આવશે જ, ઓ.કે.!"

જ્યારે કંચનબહેન પોતાના ઘર આગળ આવી ગેલા રહ્યાં ત્યારે ખાસ્કું અંધારું થવા આવ્યું હતું. બારણાનો ડેરબેલ વાગ્યો. માનસી અને રોહન બને એકી સાથે બારણાં આગળ આવ્યાં. બા બારણે ગેલા હતાં. ટેક્સ્ચીવાળો ટર્ન લઈ રહ્યો હતો. બાના હાથમાં નવી સૂટકેર્સ અને ખાંડે પર્સ હતાં. ઘરમાં પ્રવેશતાં બા જ બોલ્યાં, "માનસી, જરા પાણી આપ અને ઓછી ખાંડવાળી ચા બનાવ. . . ને જો હું જમવાની નથી. હાં, છોકરાને કહ્યું કેજે મને ડિસ્ટર્બ ન કરે!"

માનસીએ એમની વાત તરફ ફુર્લક્ષ કર્યું ને તે બોલી ગેઠી, "પણ હવે આમ અચાનક કોઈનેય કથા વગર કોની સાથે ગયાં હતાં?"

"કહ્યું ને હમણાં કોઈ વાત નહીં, ચા લઈ આવીશ?"

રોહને કહ્યું, 'જા ચા બનાવ, મારી પણ બનાવજો!'

બા એમની નવી, પૈંડવાળી બેગ એમનાં રૂમમાં લઈ ગયાં. માનસી જોતી જ રહી. એણે રોહનની સામે જોયું.

ત્યાં તો ફોન રણક્ષયો. રોહને જ ઉપાડ્યો, "હલો, હાં કોણ? વાત કરવી છે? ના. . . ના. . . છે ને બે દિવસ બહારગામ ગયાં હતાં. હા. . . હા. . . તમારો ફોન હતો એવું એમને કહીશ!"

ત્યાં તો બાએ અંદરના રૂમમાંથી ફોન ઉપાડ્યો. માનસી ચાનો કપ લાવી. બા આનંદપૂર્વક વાતો કરતાં હતાં. એમના રૂમમાંથી બહાર નીકળતાં માનસીના કાને શબ્દો પડ્યા, ". . . હા. . . હા, હવે કંચન બનીને જ જવવાની છું."

સૂતાં પહેલાં એમણે રોહન અને માનસીને કહ્યું, "સવારે છોકરાને મૂકવા નહીં જવાય, હવેથી ત્રણ દિવસ તમે જાઓ, બાકીના બે દિવસ હું જઈશ."

સવારના બ્રેકફાસ્ટના સમયે એમણે કહ્યું, "માનસી, બાળકો તમારાં છે, મારાં પણ છે. તમે મા છો, બાળકો પર ધ્યાન રાખો. એમને શિસ્તની ટ્રેઇનિંગ તમે આપશો તો એમના ઘડતરમાં મહત્વનો ફાળો આપ્યો ગણાશે. તોફાની બાળકોને આનંદમાં રાખીને પ્રવૃત્તિ કરાવો તો ઘમાલ ઓછી કરશે. ને સાંભળો, હવે પછી ઘરમાં થતી નાની મોટી પ્રવૃત્તિ વિશે આપણે એકબીજાને કહેવાનું રાખીએ. તમે ફ્લારેક વગર બોલ્યે મારી ઉપેક્ષા કરતાં હો એમ મને લાગે છે. મને એમાં મારું અપમાન થતું હોય એવું લાગે છે. હવે પછી એ બાબતે ધ્યાન રાખશો." માનસી ચૂપ! એને ચુસ્સો કરવાની તીવ્ર ઈચ્છા થઈ આવી. રોહને એની સામે જોયું ને પોતાની કારની ચાવી લઈને ઔફિસે જવા નીકળ્યો.

માનસી ન બોલવામાં નવ ગુણ સમજીને કામ પર થોડું મોડું અવાશે એવો ફોન કરીને બાળકોને સ્કૂલે મૂકી આવી.

બપોરના કંચનબહેને પોતાની ફેન્ડને સવારની વાતચીત વિશે કહ્યું. પોતાની થતી ઉપેક્ષાની વાત કરી. એણે કહ્યું, "નાની મોટી બાબતમાં-તે પછી બાળ ઉછેરની હોય કે ઘરમાં ફર્નિચર ગોઠવવાની હોય-, મારી વાતને મહત્વ નથી અપાતું."

બેચાર દિવસ ઘરમાં ધૂમસ જેવું વાતાવરણ રહ્યું, પોતે ફ્લ્યાં ગયાં હતાં એ કહેવું જ નથી. "હું ફ્લ્યાં ગઈ, કેની સાથે ગઈ હતી એ એમને જાણવું છે, પણ એ લોકો ફ્લ્યાં જવાનાં છે, ફ્લ્યારે જવાનાં છે કોઈ દિવસ મને કહેતાં નથી. મને ફ્લ્યારેય સાથે આવવાનું કહેતાં નથી. તો મારે શા માટે એમને કહેવું?"

તેણો હવે સવારના નિયમિત ફરવા જાય છે. ત્યાંથી ફ્લ્યારેક પુસ્તકાલયમાં જાય છે. સ્થિનિયર સિટિઝનની ફ્લ્યારેક માટે બેસી નિરાંતે મનગમતાં પુસ્તકો વાંચે છે. બાળકોના હોમવર્કમાં માથું મારવાને બદલે બાળમાં કામ કરે છે. મન થાય ત્યારે બાળકો માટે ભાવતી વસ્તુઓ બનાવે છે, રોહન અને માનસીને એમણે કહી રાખ્યું છે, "કામ પરથી વહેલાંમોડાં આવવાના હો તે દિવસે મને અનુકૂળ હોય તો રસોઈ બનાવી રાખીશ." હવે માનસી રસોઈ કરેછે.

એક દિવસ ઘરે કમ્પ્યુટરની ડિલીવરી થઈ. માનસી બોલી, "ઘરમાં કમ્પ્યુટર ઓછાં હતાં?"

કંચનબહેને કહ્યું, "આ મારું છે."

"હવે આ ઉમરે શીખવાનાં?"

"શીખનારને ઉમર નહીં, ઈચ્છા અને મન જરૂરી હોય છે. પહેલી તારીખથી ક્લાસમાં જવાની છું. કહે છે એના પર ગેઈમ્સ રમીએ તો ય સમય ફ્યાં જતો રહે છે તેની ખબર પડતી નથી." ત્યાં તો એમની પર્સ્માંથી ટેલિફોનની ધંટડી સંભળાઈ.

"બા, આ શું?"

"સેલ્યુલર ફોન!"

"એ તો મને ખબર છે પણ તમારે. . . !"

"અરે હાં, સિનિયર સિટીજનની ક્લાબમાંથી અવારનવાર ટ્રિપમાં જવાનું હોય છે. મારે તમારો સંપર્ક સાધવો હોય તો. . . !"

એમજો ફોન ઉપાડ્યો, "હાં હું કંચન બોલું છું, બોલો. . . આવતી કાલથી? કેટલાં વાગે? વાહ, ખૂબ સરસ. . . !"

માનસી ઉદ્ઘાગ મને એમની ફોન પરની વાતથીત સાંભળતી રહી. એમનો ફોન પૂરો થતાં જ તે બોલી, " શું હવે બહાર જવાનાં? ગાડી નવી લાવશો?"

"ના, મારી ગાડી તું છોકરાંને લેવા મૂકવામાં વાપરે છે ને તે હું કાલથી લઈ જઈશ" માનસી એમની વાત પૂરી થાય તે પહેલાં રસોડા તરફ નીકળી ચૂકી હતી. જિમમાં જવાનાં કપડાં પહેરી કંચનબહેને મૂઢુ ટહુકો કર્યો, "માનસી, છોકરાંને લેવા જાય ત્યારે મને જિમમાં મૂકતી જાઓ."

પ્રેમ પદારથ

હિમાંશી શેલત

(વાતાસંગ્રહ 'અંધારી ગલીમાં સફેદ ટપકાં'માંથી સાભાર)

ચિરંતન ગયો. એમને હવે રાહત થઈ. મોડી રાત સુધી ગાવા બજાવવાનું નહિ થાય; કવિતા વાંચવાનું, વખત, કવખત બાગમાં દોરી જવાનું, બધું જ હવે બંધ. પંદર હિવસથી આખું ઘર ચિરંતન-ચિરંતન કરતું હતું. એ એકલા બાકાત હતા એવા ગાંડપણમાંથી. વધારે ગુસ્સો આવતો હતો તરું પર. એણે શું કરવા ચિરંતન પાછળ આટલો વખત બગાડવો જોઈએ? પણ તરને કહેવાની કોઈ રીત એમની પાસે નહોતી. માનભંગ જેવું લાગે, ચિરંતન વળી એવો તો કોણ કે એની હાજરીથી અસ્વસ્થ થવું પડે? સાવ ઊખડી ગયેલો નિષ્ફળ માણસ. તરને રસ પણ શો હોઈ શકે ચિરંતનમાં? તર્કથી વિચારે તો આ બધું બરાબર લાગતું, છતાં ચિરંતનની હાજરી ખટકતી હતી. બે ત્રણ વખત તો આવેશમાં ને આવેશમાં ચિરંતન અને તરને એકલાં બહાર મોકલી દીઘાં. ઓફિસનું કામ, મહત્વની એપોઇન્ટમેન્ટ, પરદેશથી મળવા આવેલો કોઈ કામનો માણસ-બહાનાં તો અનેક મળી આવે. ખાસ તો જોવાની ઈચ્છા કે તરું શું કરે છે, શું કહે છે. ચિરંતન સાથે જાય છે કે જવાનું ટાળે છે, પણ તરું તો નિરાંતે તેથાર થઈ ગઈ પેલાની જોડે. સાથે ન ગયાનો ચચરાટ છેવટ સુધી રહી ગયો એમને.

એ પોતે વ્યવસ્થા અને આયોજનાના માણસ. તરની પસંદગી એમના કુશળ આયોજનનો જ એક ભાગ. સુંદર પણી હોવાથી મોખ્ખો વધે એવી માન્યતા એમની પહેલેથી રહેલી, બાકી તરું એમના સુચ્યવસ્થિત જીવનમાં ગોઠવાઈ જાય એવી નહોતી. વારંવાર વરસી પડતી તરલ તરું જીવનની ગણતરી અને ગોઠવણામાં સાવ કાચી પડે. એ બહુ સુંદર હતી એ વાત જમા પણે, અને સ્ત્રીઓને વશ કરવામાં કોઈ મુશ્કેલી પડવી જ ન જોઈએ એવી પણ એમની દૃઢ માન્યતા. સુખનાં પતંગિયાં આસપાસ રમતાં મૂકી દેવાનાં એટલે રૂપાળાં ઘરમાં એ રાજ કરે અને ખાઈપીને મજા કરે. બીજું શું જોઈએ સ્ત્રીઓને? તરું જરા હઠીલી તો નીકળી, એનો સ્વભાવ એકદમ બદલાયો નહિ, પણ કાનન-કેદારના જન્મ પછી એકાએક પરિવર્તન આવ્યું. તરું એમને અનુકૂળ થઈ ગઈ, બીજી બધી વસ્તુઓની જેમ એ પણ એમના જીવનમાં ગોઠવાઈ ગઈ, અત્યારે એમનું જીવન શિસ્તબદ્ધ કૂચ જેવું હતું-દોરદમામવાળું, નિશ્ચિત ગતિવાળું, આગળ ને આગળ ધપતું.

એમાં એમને પૂદ્ધ્યા વગર ખબર નહિ ક્યાંથી પવનનો એક જ્યાટો ઘરમાં પેસી ગયો. વર્ષો પછી એકાએક ચિરંતન આવી ચૂધ્યો અને ત્યારથી ઉથલપાથલ શરૂ થઈ. ચિરંતન એમને વેલો અને વેવલો લાગતો; ઢીક છે, દોસ્ત હતો કોઈ જમાનામાં, એટલે ઘરે આવે તેની ના નહિ, પણ આવા તરંગી માણસ પર એમને ચીડ ચડતી. ઘરમાં રોજ નવાનવા ખેલ થયા ચિરંતનને કારણો. એમને અકળામજા થતી. બોલ્યા વગર રહેવાતું નહિ. જીવન જવાબદારી લે તો ખબર પડે, લાઈફ ઈઝ અ ચેલેન્જ-સફળ થવું હોય તો!

બપોરે લસ્સી પીવાની, એના વાક્યની પૂર્તી કરતો ચિરંતન, અને કેદાર તાણીઓ પારી હસ્તો, તરથી પણ હસ્તી પડતું. એ એકલા પડી જતા, એમનો આવો જાક્જમાળ સંસાર, મોટાઈ, આયોજન, ચોક્સાઈ, મહત્વકાંશા, સ્પર્ધા-કશું આકર્ષણું નહિ ચિરંતનને, એ ભોંટપ જરવવાની પણ તકલીફ હતી. ઓફિસથી પાછા ફરતા ત્યારે તરું અને ચિરંતન વરંડામાં બેઠાં હોય-મોટે ભાગે વાતો ચાલતી હોય, અથવા ચિરંતન કંઈ વાંચતો હોય ને તરું સાંભળતી હોય. તરની સાડીનો છેડો હવામાં ફરફરતો. ક્યારેક ચિરંતનના હાથને સ્પર્સી લેતો હોય. જરા દૂર બેસ્તી હોય તો તરું, જીજમાં એ ધડામ્ય અવાજ કરીને મોટરનું બારાણું અફાળતા. કશું કચરી નાંખવાના હોય એવા વજનદાર પગલે આવતા. તરું કે ચિરંતનના વર્તનમાં કોઈ ફેર દેખાતો નહિ, ક્ષોભ, સંકોચ ગભરાટ, કંઈ જ નહિ, એ જાતેજ છોભીલા પડી જતા. ચિરંતન તો વળી રસોડામાં પણ પહોંચી જતો. એ ક્યારે જરો એની ચીતામાં કોઈ કામ સરખું થતું નહિ એમનાથી, મરડાટમાં દસ વાર ચિરંતનને એ યાદ ડેવડાવી ચૂક્યા કે તારે મજા છે, કંઈ કામકાજ નક્કી નહિ, રખ્યા કરવાનું. ન મહેનત કરવાની દાનત, લગારે કડવાશ વગર મલકીને ચિરંતન કહી શકતો કે તારા જેવો દોસ્ત હોય પછી બંદાને મજા ન હોય તો શું હોય?

છેવટે ગયો ચિરંતન. શાંતિ થઈ ગઈ ઘરમાં. તરને ખૂબ જીણવટથી જોવાનું એમણે શરૂ કર્યું. સૂનમૂન થઈ જાય છે? કામમાં રસ લે છે? બહુ ધ્યાનથી જોયું તો ય ખાસ ડેરકાર જણાયો નહિ, એટલે વધારે ટાફક થઈ. એમણે જાતને જરા ટપારી. વરનો દોસ્ત હોય અને વર આખો હિવસ બહાર હોય તરને કંપની આપે નહિ? કોઈપણ ભણેલી, સમજદાર સ્ત્રી તરની જેમ જ વર્તે કે બીજું કંઈ? તરના શોખ પોષવા, એના જેવી સ્ત્રીને જરવવી, આળવવી તે કંઈ ચિરંતનનું ગજું છે? આવો વિચાર કરવો તે કેવી મૂર્ખતા? જરા શરમ આવી એમને. બિચારો ચિરંતન! કશું મજ્યું નહિ જીવનમાં એને! પરણવાનું કશું પણ પરણતો નથી, ક્યાંથી પરણે? કોઈ સ્ત્રીને પ્રસન્ન કરે એવું છે શું એની પાસે, તે તો ઢીક, કંઈ મેળવવાની દાનત જ નથી એની. આખી જિંદગી વેડરી નાંખી એણે આળસમાં, હું શું કરી શકવાનો એને માટે?

એમની ધસધસાટ લેખમાં જરાય ખલેલ ન પહોંચે તેમ તસુએ એનો હાથ હળવેથી સેરવી લીધો. એમનાથી દૂર, પલંગને બીજે છેઠે એ ખસી ગઈ અને મોકળાશનો શાસ લીધો. એમની ગેરહાજરી હવે અનુભવાતી નહોતી તેથી સારું લાગતું હતું તરુને. રાતરાણી અને મધુમાલતીની સુગંધ સાથે ભળી ગયેલો વિરંતન ચોરપગલે એના હદ્દ્યમાં ગ્રવેશી ચૂક્યો હતો. એ અત્યારે બેડરમમાં નહોતી, એ હતી વરંડામાં, વિરંતન એની સામે બેઠો હતો, વિરંતનના શાસનો સ્પર્શ અનુભવવા વિવશ બનેલી એ વિરંતનની નજીક ને નજીક જતી હતી, વિરંતન એનો હાથ પકડવા પોતાનો હાથ લંબાવતો હતો. તરું સુખસમાધિમાં લીન થઈ ગઈ.

સવારે હળવી કૂલ, પ્રસન્ન તરુને જોઈને એ રાજી થયા. તરુને ચાહવા માટે એમના જેવી લાયકાત જોઈએ. ગર્વથી એ તસુએ તાકી રવ્યા.

વેકેશન

તિલોતમા વૈશ્વાવ (વલ્લભ વિદ્યાનગર)

(તિલોતમાબેન શિક્ષણ અને સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં ખૂબ જ રસ લે છે. સાંસ્કૃતિક મહિલા મંડળના મુખ્યપત્ર 'જ્યોતિ'નાં એપ્રિલ ૨૦૦૪ના અંકનો 'વેકેશન' પરનો એક લેખ મારી આંખે વળગ્યો. વિચાર માગે તેવો છે. 'વેકેશન'ની વ્યાખ્યા જરા બહોળી કરે છે. ગમશે જ એવી શ્રદ્ધા છે.)

પરીક્ષાઓ પૂરી થઈ. ટ્રૂયુશન, ઑફ્સ્ટ્રો ફ્લાસ તેમજ કોર્સ પૂરો કરવાનો તનાવ દૂર થયો પણ ગરમીના દિવસોમાં બે મહિના સમય ગાળવો શી રીતે? માતાપિતા તેમજ વિદ્યાર્થીઓને આ પ્રશ્ન મુંજવે છે. સતત પ્રવૃત્તિ અકળાવતી હતી અને નિવૃત્તિ પણ અકળાવે છે. વેકેશનના કાર્યક્રમ અંગે માતાપિતામાં જાગૃતિ હોવી ખૂબ જરૂરી બને છે. સાચા અર્થમાં તો રમવા, હસવા, કૂદવા, નવું જાણવા, જોવા, માણવાનો સમય એટલે વેકેશન. ત જરૂરી અને સ્કૂર્ટ મેળવવાનો સમય એટલે વેકેશન. એક વર્ષની કામગીરી, ભાષાતર, જવાબદારી પૂરી કરી નીંખ વર્ષ માટે ફરીથી કમર કસી કટિબદ્ધ થવાની તૈયારી એટલે વેકેશન. આવનાર વર્ષની કામગીરીને ભાર વગર સંભાળવાની શક્કિત, સામર્થ્ય આપે તે વેકેશન. ભાષાતર સાથે ગજાતરને વણી લેતો કાર્યક્રમ એટલે વેકેશન, વેશનનું સાફલ્ય વેકેશનના આયોજન ઉપર નિર્ભર છે. આ આયોજનમાં પ્રવાસ, કુટુંબમેળો, ઈતરપ્રવૃત્તિમાં રસ-રૂચિની કેળવણી, વ્યક્તિત્વ ખીલવણી, અભ્યાસકીય માર્ગદર્શન, દેશ-દુનિયાની જાણકારી, સુસંસ્કૃત જીવન વિષે અભિમુખતા વગેરે પાસાંઓનો સમાવેશ થઈ શકે.

વર્ષ દરમિયાન શાળાકીય પ્રવૃત્તિઓમાં વસ્ત રહેવાથી તેમજ વિભક્ત કુટુંબપ્રથાને કારણે બાળક સગાં સંબંધીઓના સ્નેહ સંસ્કાર પામી શકતું નથી. પરિવારનાં બીજાં સભ્યોને પોતાને તાં વેકેશન માણવા આમંત્રણ આપવાનું પણ અશક્ય બન્યું છે. પરંતુ હાલમાં કુટુંબમેળાનો નવો અભિગમ આડાર પાય્યો છે. નજીકના સ્થળે કોઈ વિશાળ જગ્યાએ નથી કાંઠે કે દરિયાડિનારે કે પછી પર્વતની તળેટીમાં કુટુંબનાં બધાં જ સભ્યો ભેગા થાય છે. મ્રક્કનિનું સાન્નિધ્ય માણાતાં મુક્કત મને પોતપોતાના વિસ્તારના વિશિષ્ટ કાર્યક્રમોની આપલે કરે છે. આવા કાર્યક્રમોમાં સંગીત, યોગાસન, ચિત્રપ્રદર્શન, ટ્રિવાં, અંતાક્ષરી, ટ્રોક્ઝિંગ વગેરે મુખ્ય હોય છે. અલ્લી દાદા દાદી, પુત્ર-પુત્રીઓનું સાન્નિધ્ય મળે છે. બાળકોને દાદા-દાદીનું વાસ્તવ્ય મળે છે. પતિ-પત્ની બચે વ્યવસાયી હોવાથી આવાં સ્થળોએ કાર્યક્રમ કરવાથી રસોડાના વહીવટ જેવાં કામ કરવાના રહેતાં નથી. જેમને કુટુંબમેળા શક્ય નથી તેઓ પ્રવાસાનું આયોજન કરે તો વેકેશન મધુર સ્મૃતિ બની રહે. લાંબા પ્રવાસની તૈયારી એ પણ એક શિક્ષણ જ છે. વર્ષ દરમિયાન અભ્યાસમાં પ્રવૃત્ત બાળકને ટ્રેઇનમાં રિર્જેશન કેવી રીતે કરાવવું, ક્યારે કરાવવું, સાથે કઈ કઈ વસ્તુઓ રાખવી વગેરે કશી સમજજ્ઞ હોતી નથી. આવા કાર્યક્રમો બાળકોના ઘડતરમાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

વેકેશન દરમિયાન વ્યવસાયી માતાપિતાને રજાની અનુકૂળતા ન હોય તો બાળકને રજાના દિવસો પસાર કરવાનો યક્ષપ્રશ્ન બની રહે છે. આવે વખતે માતાપિતાએ બાળકની રસ-રૂચિ પ્રમાણે પોતાના વિસ્તારમાં કે નજીક ચાલતા હોં઱ી ફ્લાસમાં બાળકને મોકલવું જોઈએ. મહેંદી ફ્લાસ, અંષ્ટોર્ડિઝી ફ્લાસ, વાનગીઓ બનાવવાના વર્ગો, માટીકામ, ટેરાકોટા વર્ક, પેચવર્ક, સંગીત વર્ગ, સ્કીન પ્રિંટિંગના વર્ગો, કોમ્પ્યુટરના વર્ગો પણ બાળકને વેકેશન આનંદથી માણવા મદદરૂપ થાય.

આ ઉપરોક્ત બાળકને વાંચન અભિમુખ કરવું જોઈએ. તેને સારું વાંચન ઉપલબ્ધ થાય તેવાં સામયિકો અને પુસ્તકો બાળકને આપવાં જોઈએ અને વાંચવા માટે પ્રેરિત કરવાં જોઈએ. વર્તમાન પરિસ્થિતિ જોતાં તો વેકેશન પડે એટલે દરેક બાળક ટીવીની સામે ગોઠવાઈ જાય છે. જોવા લાયક કે ન ગમે તેવા કાર્યક્રમો પણ સતત જોયાં કરતાં હોય છે. બાળકને શું જોવું અને શું ન જોવું તેનું માર્ગદર્શન અપાવું જોઈએ.

છેદે વેકેશન એટલે માત્ર આનંદપ્રમોદનો સમયગાળો નથી. નવા સત્રનું ભાથું અહીં જ બાંધવાનું છે. નવા સત્રમાં શાની જરૂર છે? કેવા વર્ગો છે? બાળકની ક્ષમતા પ્રમાણે તેને શાની જરૂરિયાત છે? અંગ્રેજી કે ગણિત? આ બધી તૈયારી પણ વેકેશનમાં જ કરવી પડે. લાંબા પ્રવાસ દરમિયાન મુસાફરીમાં પણ ભાષા અને ગણિતનું જ્ઞાન ગમ્મત સાથે મેળવી શકાય. આ પ્રશ્ન જાગૃત માતાપિતા જ હલ કરી શકે.

અણમોલ સોગાદ, આપણા માટે!

કિશોર રાવળ

૧૨-૧૩ વર્ષની અથાગ અને અથાક જહેમત પછી રતિભાઈ ચંદારિયાએ ગુજરાતીઓને એક અણમોલ ભેટ આપી છે- સાચું કહું તો એક નહીં છ- છ. ઇન્ટરનેટ પર એક વેબસાઇટ ખોલી નજર નાખો. [gujaratilexicon.com!](http://gujaratilexicon.com) હમણાં જ, જાન્યુઆરીની ૧૩ તારીખે જ, મુંબઈમાં ધીરુબેન પટેલના હાથે આ સોફ્ટવેરનું લોકપર્શ કરવામાં આવ્યું હતું. એમના ભાષણમાંથી થોડા શબ્દો ટાંકું?

"આજે gujaratilexicon.comનું લોકપર્શ થવાનું છે. સાદા સીધા એક વાક્યમાં અર્થનો એક મહાસાગર ઘૂઘવે છે તે તરફ આપની દૃષ્ટિ ગઈ? આપણી ગુજરાતી ભાષા એટલે આપણી મહામૂલી ભિરાત- એવું હતભાગી કોણ હશે કે જેને પોતાની માતૃભૂમિ પ્રત્યે કે મા પ્રત્યે સેણ અને આદર નહીં હોય? પ્રશ્નનો જવાબ હુંદેવા અંતરના ખૂણા ઢંઢોળશો નહીં. . . માણસની ચેતનાનો વિસ્તાર થાય અને તે જેટલી ઉર્ધ્વગામી બને . . . અને એ વૃક્ષ આકાશને ક્યારે સ્પર્શો? ભૂમિથી વિખુટું પાડીને અને આકાશમાં લઈ જવાનો મહાયજ્ઞ આદર્યો છે... ધાટધૂટ વગરનું હોય, કાણું કે ખરબચું હોય તો પણ વૃક્ષ જીવંત છે. એની પાસે આવતી કાલ છે. વિકાસ અને વૃદ્ધિનો અવકાશ છે. પ્રત્યેક વરસંતે નવપદ્ધતિથી છવાઈ જવાની ક્ષમતા છે....

"આ માત્ર વાગ્યવિવાસ નથી... એ દિવસ યાદ છે કે એક દસબાર વર્ષની કિશોરી થનગનતા પગને માં કાબુમાં રાખી મારી પાસે આવીને ઊભી હતી. "ધીરુબેન, ધીરુબેન, મને પોઅદ્રી આવી છે. પ્લીઝ, પ્લીઝ, હેલ્પ મી- હું બોલું છું તે લખી આપોને!"... આ તેજસ્વી છોકરીને આજે પોઅદ્રી આવી હતી પણ તે ગુજરાતીમાં? એ અંગ્રેજીમાં જ શા સારું નથી લખતી એમ મેં પૂછ્યું ત્યારે એણે ગ્રાસ પામીને કહ્યું, "જ્યારી કાન્ટ યુ અન્ડરસ્ટેન્ડ? આઈ કંન થિન્ક ઈન ઈંગલિશ બટ આઈ ફીલ ઓન્લી ઈન ગુજરાતી!"....

"પોતાની માતૃભાષા પ્રત્યેના પ્રેમના દીપક એમના (રતિભાઈના) હૈયામાં પ્રગટ્યા હશે કે વીસ વીસ વરસ લગી સફળતાનું નીલપંખી એમની પાસે આવીને ઊડી જતું હોવા છતાં ન તો રતિભાઈ નિરાશ થયા કે ન એમણે એમના પ્રયત્નો પડતા મૂક્યા!..."

હવે જરા વિગતમાં રતિભાઈની આ સિદ્ધિ વિષે વાત કરીએ. પણ વધુ વિગતમાં એની વાતો કરતાં પહેલાં આ સોફ્ટવેરની થોડી ખૂબીઓ સમજાવું.

૧. ઇન્ટરનેટ પર આ હોવાથી દુનિયામાં ગમે ત્યાંથી આ વાંચી શકાય છે અને કોઈ પણ જાતના ખરચા સિવાય.

૨. જ્યારે જોઈએ ત્યારે ચોવીસે કલાક હાજર જ હોય.

ગુજરાતીના ચાહકોનું દ્વિમાસિક

કિશોર રાવળ

માર્ચ

૨૦૦૬

૩૮

21

૩. ભૂલો સુધારવા માટે બીજી આવૃત્તિ બહાર પડે એની વાત જોવાની જરૂર નથી. જેમ જેમ ભૂલો મળતી જાય તેમ સુધારી શકાય. અને વાપરનારાં લેખક-લેખિકાઓ, વિદ્યાર્થીઓ, શિક્ષકો, ભાષાવિદો સૌ ઈન્ટરનેટ મારફત સૂચનો, સુધારા વગેરે મોકલી શકે છે અને તે પર વિચારણા કરી નવા શર્જદા, અર્થો 'ચાલુ ગાડીએ' ફેરવી શકાય છે. સૂચનો કરવા હોય તેની વ્યવસ્થા પણ આપી છે (થોડી કચાશ છે અને તે છતાં એ વિચારને અમલમાં મૂક્યો એ એક મહત્વનું પગલું છે.)

૪. આપણી ભાષાઓ માટે વિવિધ જાતના ફોન્ટને લીધે જંગટ થાય છે. આમાં આધુનિક ટેકનોલોજી અપનાવી યૂનિકોડનો ઉપયોગ કર્યો છે જેથી વાંચવાનું આસાન થઈ ગયું છે.

૫ ગુજરાતી શર્જદો લખવા માટે સ્કીન પર એક સરસ કીબોર્ડ બનાવ્યું છે. એટલે માર્ગસ્થી સ્કીન પરની કી દાબી આસાનીથી અને કોઈ પણ તાલિમ વગર પણ વાપરી શકાય છે. જુઓ નીચેની આકૃતિ.

હવે જરા વિગતમાં રતિભાઈની આ સિદ્ધિ વિષે વાત કરીએ. પણ આ વેબસાઈટ પર જાઓ તો એમાં છ વસ્તુઓ નજરે પડશે.

૧. ગુજરાતી-ગુજરાતી કોશ

૨. ગુજરાતી-અંગ્રેજ કોશ

૩. અંગ્રેજ-ગુજરાતી કોશ

૪. વિરોધાભાષી શબ્દો

૫. થેસોરસ

૬. શબ્દપ્રયોગો અને કહેવતો

ગુજરાતીના ચાહકોનું દ્વિમાસિક

કિશોર રાવળ

માર્ય

2005

36

23

ગ્રંથે જીતના કોશમાં એક શબ્દ આપો એટલે તે શબ્દ ભાષાનું કયું અંગ છે (નામ, વિશેષજ્ઞા, કિયાપદ, ફૂંત, સર્વનામ વગેરે વગેરે) તેણી માહિતી, અર્થ, પર્યાયો શોધી આપે છે.

ઉદાહરણ આપું. આ રીતે 'કેસ્ટડાં' શબ્દ મુક્યો---

Type the Word here : [Dictionary](#) [Suggest](#)

Gujarati to Gujarati

Your query was : કેસૂડા

Word	Type	Meaning
કેસૂડા	n., n. cl.	ખાખરા (વૃક્ષ)નાં ફૂલ
Other Words from the same page		
કેસૂડી	અ.	કેસૂડાનું ઝડપ, ખાખરો, પલાશ-વૃક્ષ
કેસૂડું	n.	ખાખરાના વૃક્ષનું ફૂલ
કેસૂડો	y.	ખાખરો, પલાશ-વૃક્ષ

Previous   Next

New Search

૧. મોટાભાગ
ના લોકોને
ખબર હોય
છે કે થ
સોરસ શું
છે તે છતાં
ન જાણતા
હોય તેને
માટે બે
શબ્દો કહું?
થોરસ
એટલે હૈયે
છે અને
હોઠે નથી

એવી શબ્દો શોધવાની મૂંજવણ નો મારગ. મનમાં આવતો એ સંદર્ભનો કોઈ પણ બીજો એક શબ્દ આપો અને એ શબ્દો પરથી જે જે દિશામાં તરંગો ઉમટે, જે જે વિચારધારાઓમાં ફાંટા પડી શકે એ બધાંનો એક ફગલો તમને પીરસે એ થોરસ!

આપણે અખતરો કરીએ. તમારા મનમાં 'ઉઘ' વિષે લખવું છે પણ એ શબ્દ સિવાય કંઈ બીજી રૂચના કરવી છે. થોરસમાં 'ઉઘ' લખો અને જુઓ શું મળે છે! એની હવાવાળા શબ્દોનો રાફડો ફાટે!

નિદ્રા, ઉઘ, સુષુપ્તિ, ઉઘવાળી આંખ,
ભારેખમપણું, આળસ, ઘસઘસાટ ઉઘ, કાગાનીદર,
વાંસો લાંબો કરવો તે, બગાસાં, ઉઘમાં બોલવા-ચાલવાની ટેવ,
નિન્દ્રા કરતા વિરામ, રેશમી વિરામ, પૂરતી ઉઘ, અજાગૃતાવસ્થા,
ઉઘવાનો સમય, શિયાવાળી ઉઘ, સમાધિ, સ્વમલોક, સ્વમપ્રદેશ,
ઉઘનારાઓનો દેશ, નીદર, નીદરી, નિન્દ્રાણુઓની ભૂમિ, ગાઢ નિન્દ્રા,
સહેજ આંખો મીચવી તે, ચાળીસ મટકાં, વિશ્રાંતિ, અલ્પનિન્દ્રા,
વામ કુષ્ટી, નિન્દ્રાસન, જમ્યા પછીની નિન્દ્રા, બપોરે જમ્યા પછીની
થોડી નિન્દ્રા (ગરમ પ્રદેશના લોકો માટે)

મને એમાં ચિરનિન્દ્રા, મૃત્યુ, મૃત અવસ્થા, ઘેન, ઘારણ, તંદ્રા, મૂર્ઢના, આંખો ઘેરાવી, ત્રાજવા જોખવાં, ફળી પડવું, વાઈ આવવી, એવા એવા પથાયો ખૂટતા સાલ્યા.

ક્ષતિઓની વાત કરું પણ સાથોસાથ ઉતાવળે કહી દઉ કે એ ક્ષતિઓ છતાં પણ આનું મૂલ્ય ઘણું છે. ચાલુ કોશોમાં પણ ભૂલો કર્યાં નથી હોતી અને તેના વિદ્વાનો ભૂલો શોધી, મધારી ટિપ્પણો તૈયાર જ રાખે છે. નવી આવૃત્તિ છપાય ત્યારે તેનો લાભ મળે ને?

ક્ષતિઓ બે પ્રકારની છે. એક તો આને વાપરવાની તકલીફો અને બીજી ડેટાબેઝિઝમાં રહી ગયેલી ગુટિઓ.

પહેલા વિભાગમાં શબ્દ મૂક્યા પછી લાગતી વાર; એક જ સ્ક્રીન પર કીબોર્ડ અને જવાબ બચે માટે જગ્યા ન હોવાથી બદલાતી જતી સીનો; લેઝિસકોનના એક વિભાગમાંથી બીજા વિભાગમાં જવાની વિકટતા; શોધી કાઢેલા શબ્દો દેખાડવાની જરા કંંગ લાગતી યોજના; મૂળ શબ્દની જોડથી ખોટી હોય તો થતી નિષ્ફળ ખોજ ('નીતિ' મળે પણ 'નીતી' લખો તો મર્યા! સોફ્ટવેર વધુ સમજુ અને વાપરનારની ભૂલો તરફ થોડી હિલાવરીવાળો જોઈએ); વધુમાં, જૂનાં કમ્પ્યુટરો (Windows 95, Windows XP પહેલાંના) યુનિકોડથી અજ્ઞાત હોવાને લીધે એમને માટે આ સાધનનો કોઈ અર્થ નથી રહેતો!

બીજા વિભાગમાં ખૂટતાં શબ્દો; ખોટાં અર્થો; અપૂરતી માહિતી, એક સંદર્ભમાં ન મળતો શબ્દ બીજા સંદર્ભમાં હાજર થાય.

આ સાઈટ પર કામ હમણાં જ પૂરું થયું છે. ચકાસવાનું કામ હજુ ચાલે છે અને તો અવિરત ચાલતું રહેવાનું. આ બધાની હિમારતો માટે રચેલી પાલાખો હજુ ખોટી છે. તમે તેને જોઈ શકો છો વાપરી શકો ચોંઘો અને તમારા પ્રતિભાવો મોકલી શકો છો.

થોડી ક્ષતિઓ છે પણ એની વાત ઘડીક બાજુએ મૂકીએ તો ઘણું જ ઉપયોગી સાધન આજે ઉપલબ્ધ છે.

આ લખતો હતો ત્યાં રતિભાઈનો એક ઈ-પત્ર મળ્યો એમાં લખે છે

"આ મહિને હું ૮૪ વર્ષમાં પ્રવેશ્યો. બે વરસ પહેલા કરાવેલી બાઈપાસ સર્જરી પછી મારી ગાડી આમ તો બરોબર ચાલતી હતી પણ હમણાં હમણાં એ જરા ખખડાટ કરવા લાગી છે. પણ કંઈ વાંક છે? પાટ્ર્સ ઘસાઈ ગયા છે, મારોલ વીસમી સદીની શરૂઆતનું છે, ઘસારો તો લાગે જ ને! બદલાવવા માટે નવા પાર્ટ સ મળે નહીં એટલે કાળજી લઈને કોઈ અક્સમાતનો ભોગ ન થવાય તે માટે સચેત રહેવાનું. પણ ક્યાં, ક્યારે, કોઈએ આ વિષે બાંદેધરી આપી છે?

સદ્ગ્રામી મારા કમ્પ્યુટરનું મગજ સાબૂત છે, ક્યારેક ક્યારેક મારી મ૱ખલી ચિંપ્સ દગ્ગો દે છે પરિણામે જૂની સાચવીને રાખેલી અગત્યની વસ્તુઓ ભુલાય જાય છે. નવી નવી વસ્તુઓ આવતી જાય છે પણ પોતાની મેળે જ મ૱ખલી એક ધનેરું ફેરે એમ ફેરે છે છે. મન્યુઅલ કહે છે કે મ૱ખલી સતેજ રાખવા તેને સતત અને કાયમ પ્રવૃત્ત અને સજાગ રાખવી. હું બહુ નિષ્ફાથી પ્રયત્ન કરતો રહ્યો હું અને નવા નવા વિચારોનું નવનીતમંથન કરતો રહ્યો હું પણ લાગે છે કે હવે એ નવા વિચારો તદ્દન રદ્દી જેવા, બિનઉપયોગી હોય છે અને ખાલી શક્તિનો વ્યય કરાવે છે.

૨૦૦૫નું વર્ષ ખૂબ જ ફળદાયક નીવર્દ્યું છે. નવી ડિફશનેરી સમાસિ સુધી પહોંચી છે, તેનું લોકાર્પણ પણ થઈ ચૂક્યું છે અને એની સાઈટ જાહેરમાં મૂકાઈ છે.

ગુજરાતી લેઝિસકોન પર જઈ, જોઈ તમને સૌને હું તમારા સૂચનો મોકલવા વિનન્તિ કરું છું.

સૌને નવા વર્ષની શુભકામનાઓ

રતિભાઈ ચંદારિયા

તો આપણે રતિભાઈના જીવનની એક પરમ અભિલાષા ફળીભૂત થઈ એ માટે અભિનંદન આપીએ અને આ પ્રવૃત્તિ, એમનાથી અલગ થઈને પણ, એક બાળક વિકસીને માનવી બને છે તેમ, વિકસે એવી શુભેચ્છા પાઠવીએ.

અદ્ભુત ભારત!

ઇન્ટરનેટના અક્ષયપાત્રમાંથી સાંપુરેલું. **Please let me know if I am violating someone's copyright. I will be happy to give proper credits or remove the item from the web page.**

લઘું તેવું વાંચ્યું, અમારો શું વાંક?

A VERY POPULAR DESIGN FOR
DRIVERS... YOU DON'T GET
CAUGHT FOR NOT WEAR-
ING A SEAT-BELT!

અમેરિકામાં ફેઝ-બસ્ટર રાખે, આ ભારતની રીત!

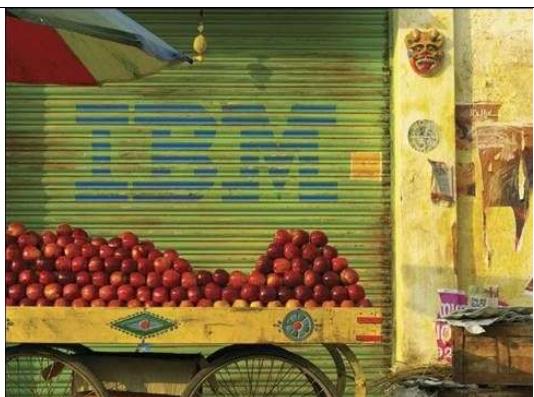
Type the Word here :

[Dictionary](#)

[Suggest](#)

જ્યાં જ્યાં નજર મારી પડે, ત્યાં ત્યાં તમે દેખાવ છો!

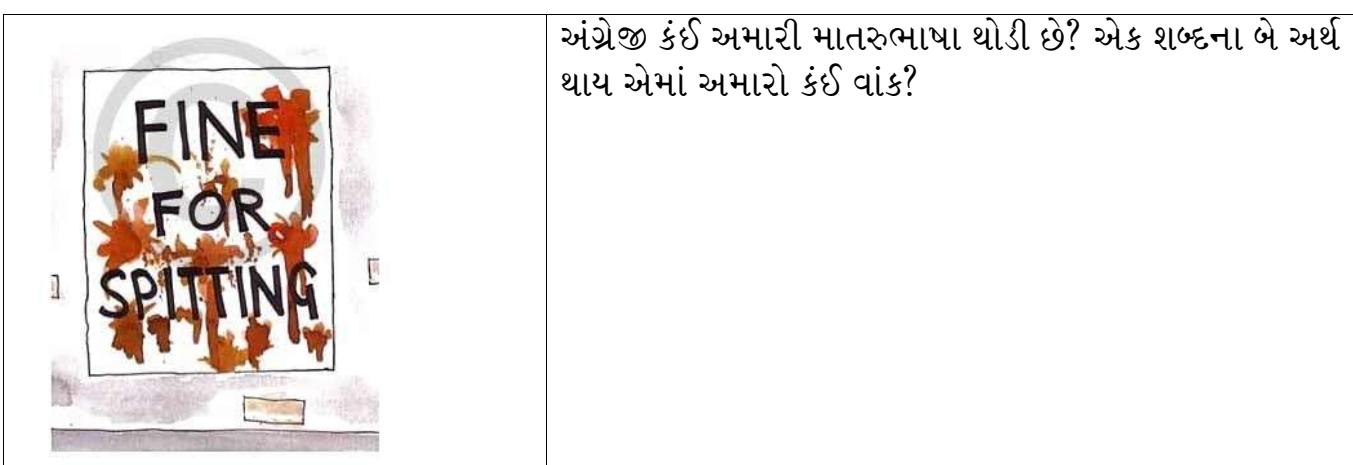

મારા મોહક હાસ્યનું સીકેટ!

આપણે સૌ ભાઈ ભાઈ

અંગ્રેજ કંઈ અમારી માત્રલભાષા થોડી છે? એક શબ્દના બે અર્થ
થાય એમાં અમારો કંઈ વાંક?

મુનશીપાલ્ટીમાં મોડન્ઝિઝમ

મોહમથી મુંબઈ નગરી

દૂધ ધીની નદીઓ, અને તુંકીએ
કોકોકોલા! વાહ, વાહ, ફ્યા બાત હૈ!

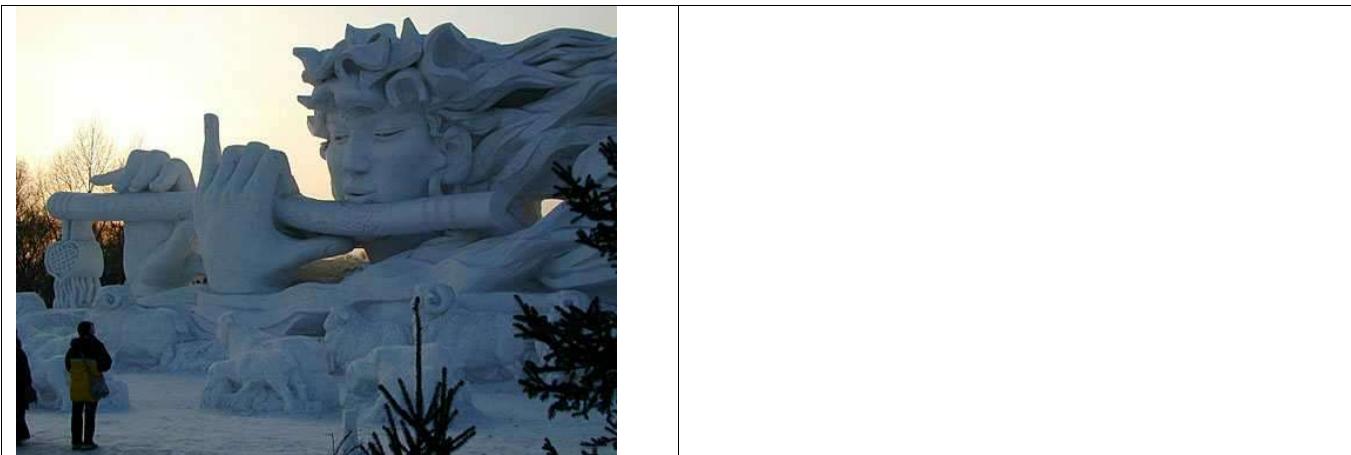
હિમનો ઉત્સવ

વિજયકુમાર શાહ (ટેક્સાસ)
(ઈન્ટરનેટ પરથી મેળવેલું)

Please let me know if I am violating someone's copyright. I will be happy to give proper credits or remove the item from the web page.

સેન્ટિગ્રેડ થમ્ભોમીટર વાપરો કે ફેનહાઇટ, પણ રશિયાના વ્લાડિવાસ્ટોફ ગામથી ૩૦૦ માર્ચના ઉત્તરમાં આવેલાં હાર્બિન ગામમાં ઉષ્ણતામાન છ મહિના તો શૂન્યથી નીચે જ હોય. તો પછી ભર શિયાળે કરવું શું? ચાલો બરફનો ઉત્સવ માણીએ, બંધબારણો નહીં પણ હિમાચાદિત પર્વતાની વચ્ચે. બરફ કોતરી કંડારેલાં શિલ્પોની એક હરિફાઈ થાય અને મહા મોટું પ્રદર્શન રચાય. મુલાકાતીઓ આવે, મહેફિલ કરે અને દિન-રાત મંગળ મંગળ થાય. રાતના બરફ પર રંગોની લીલા થાય! આવી જા લાસ-વેગાસ!!

જુઓ થોડા ફોટોઓ અહીં એની ઝાકજમાળ પીરસે છે.

બરફનું ગુલાબ

બરફની ઘોડી અને

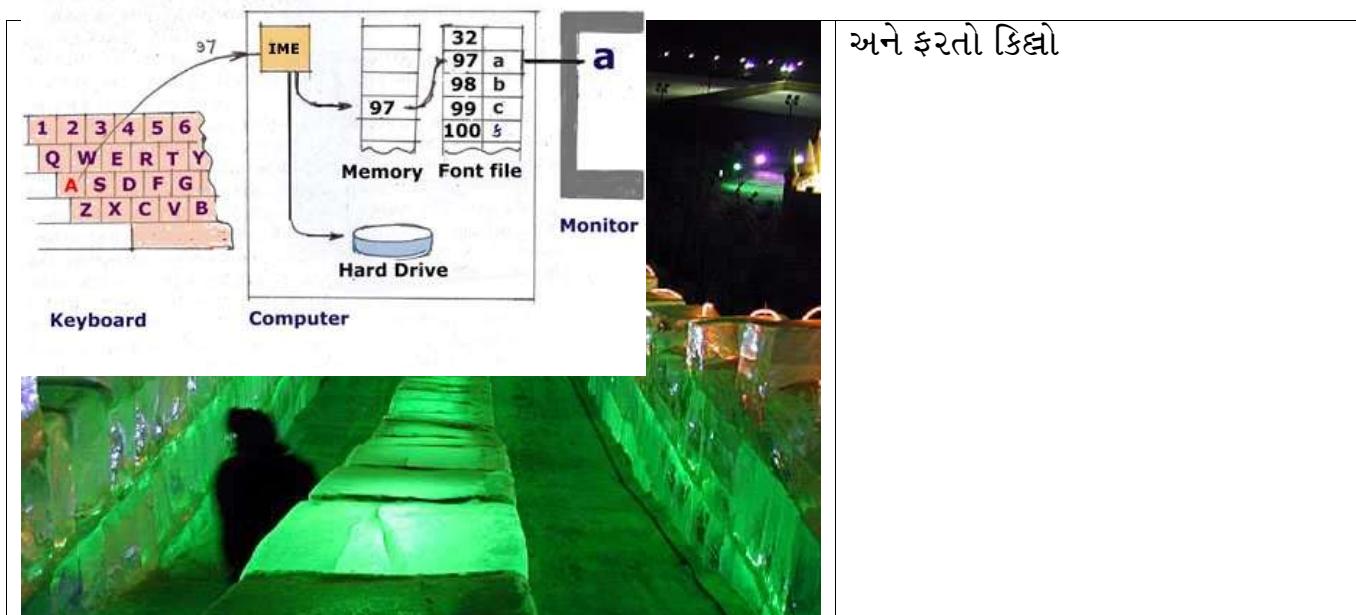
બરફની હોડી

નીલમબાગનો મહેલ

નીલમબાગનો મૉલ

ફોન્ટ્સની બાળપોથી

કિશોર રાવળ

પ્રાસ્તાવિક: આજે કમ્પ્યુટરનો મહિમા વધી ગયો છે અને ગુજરાતીમાં લેખો, કાગળો, કવિતાઓ કે ટુચકાઓ લખવા મન તડપે છે અને કંઈ કોઈ એવી કમ્પ્યુટરની ઘટમાળમાં ગોથાં ખાઈએ છીએ, ફસાઈ જઈએ છીએ કે કોઈ સળ ન સૂજે. વારંવાર ઊભા થતા કોયડાઓનો કંઈ બ્યાલ આસપાસ સંભળાતાં, થોડાં, નીચે દર્શાવેલા કથનોથી જરૂર મળશે.

- "તમારા ફૉન્ટ વંચાતા નથી. 'કલાપી'માં મોકલોને!"
- "હું ફ્લાશાં ફૉન્ટ વાપરું છું, એનું કીબોર્ડ સારં છે પણ મરોડ ભયંકર છે"
- "મારાથી છગાદિયો કૌસ લખાતો નથી"
- "સરળ ફોન્ટમાં આશ્રય નિઃ નથી"
- "બિલ ગેઈટ્સ આ વાત હાથ પર લે તો જ નીવેડો આવશે""
- "સાંબળ્યું છે કે યુનિકોડથી બધું સમુસૂતરં થઈ જશે"
- "આ ફૉન્ટ સહેલા છે"

- “આનું કિલોડ વધારે સહેલું”
- “મને PDF ફાઈલ મોકલો ને”

આવાં આવાં પ્રશ્નોને સમજવા થોડી ટેકનિકલ સમજણ જરૂરી છે. અહીં હું સાદાં શબ્દોમાં, ઓછામાં ઓછી કમ્પ્યુટરની ભાષા વાપરી આની ટેકનોલોજી, આ જાતની તકલીફોનાં કારણો અને મારી દૃષ્ટિએ સૂજતાં ઉકેલો અહીં રજુ કરું છું.

પૂર્વભૂમિકા: જગતની જુદી જુદી ભાષાઓને કાગળ પર કંડારવા જુદી જુદી લિપીઓ જોઈએ છે. એના વૈવિધ્યનો થોડો અંદાજ લઈએ. બધી લિપીઓમાં દસ આંકડા, ગણિતની સંજ્ઞાઓ (+ - * / % =) અને વિરામ ચિહ્નો તો હોય પણ ઘડીક એને બાજુમાં રાખીએ. મૂળ ભાષા માટેના અક્ષરોની જ વાત કરીએ.

અંગ્રેજ ભાષામાં રજ અક્ષરો નાની એબીસીડીના અને રજ મોટી એબીસીડીના. વાક્યમાં અક્ષરો ડાબેથી જમણે લખાય.

ગુજરાતીમાં ત૪ વંજનો આખા, ત૪ અરધા, ૧૩ સ્વરો અને તેની ૧૩ સંજ્ઞાઓ, વત્તા અનુસ્વાર, હલન્ત અને રેઝ. આ પણ વાક્યમાં ડાબેથી જમણી બાજુ લખાય. સ્વરની સંજ્ઞાઓનું વળી નાટક જુદું. કોઈ સંજ્ઞા વંજન પહેલાં આવે, કોઈ તેના માથે, કોઈ નીચે લટકે કોઈ બાજુએ આવી બદી થાય.

ગુજરાતીમાં ત૪ વંજનો આખા, ત૪ અરધા, ૧૩ સ્વરો અને તેની ૧૩ સંજ્ઞાઓ, વત્તા અનુસ્વાર, હલન્ત અને રેઝ. આ પણ વાક્યમાં ડાબેથી જમણી બાજુ લખાય. સ્વરની સંજ્ઞાઓનું વળી નાટક જુદું. કોઈ સંજ્ઞા વંજન પહેલાં આવે, કોઈ તેના માથે, કોઈ નીચે લટકે કોઈ બાજુએ આવી બદી થાય.

ચાઈનીઝ, જાપાનીઝ ભાષામાં અગણિત આકૃતિઓ.

a a a a a

ક ક ક ક ક ક ક

આમાંની કોઈ પણ એક ભાષાનો એક જ અક્ષર લો પણ એનો ઘાટ બદલાવ્યા વગર રૂપમાં ઘણો ફેર કરી શકાય --કલાત્મક અભિરૂચિ પ્રમાણે. અંગ્રેજ માં ખાલી 'a'નાં અને ગુજરાતીમાં 'ક'નાં રૂપો જુઓ બાજુની આકૃતિ માં. અરસપરસ આકારમાં સરખાપણું લાગે તેવી પર (રજ+રજ)
મુદ્રાનાં સંઘને ફોન્ટ કહે છે અને એ ફોન્ટના નામ જુદા જુદા હોય જેમ કે 'Courier',

'Times Roman' 'Veradana' અને ગુજરાતી માટે 'કલાપી', 'ગોપિકા', 'શ્રી', 'સરળ' વગેરે વગેરે . દરેક અક્ષરની આકૃતિને જિલ્ફ કહે છે. આમાં દરેક જુદા ફોન્ટમાં 'ક'ની જિલ્ફ જુદી હોય.

આજે પાર વગરની લિપીઓને હલ કરવા કમ્પ્યુટરની સરળ સિસ્ટમ ઘડાઈ છે. એ સિસ્ટમની રૂપરેખા અહીં રજુ કરું છું. એ સિસ્ટમના થોડા અગત્યનાં અંગઊપાંગો પહેલાં સમજજાએ. આકૃતિ ર જુઓ. તેમાં આખું ફોન્ટ મિકેનિઝમ દર્શાવ્યું છે.

કીલોડ:

કમ્પ્યુટર અમેરિકામાં રચાયું એટલે સમજી શકાય કે એમની અંગેજી ભાષા પ્રમાણે કીબોર્ડમાં અંગેજી રૂફ અક્ષરો માટેની રૂફ કી હોય. 'શિફ્ટ' કીની સાથે એ કોઈ કી દબાવો એટલે કેપિટલ અક્ષર મુકાય, નહીં તો બીજી એબીસીના અક્ષરો મૂડી શકાય. કોઈ કી દબાવો એટલે કીબોર્ડ કમ્પ્યુટરને એક આંકડો મોકલે. કઈ કિથી ક્યો આંકડો મોકલાય એ બહુ નિયત છે અને ASCII ટેબલમાંથી આસાનીથી મળી શકે છે.

ASCII Table for lowercase letters

a : 97	b : 98	c : 99	d : 100	e : 101	f : 102	g : 103	h : 104
i : 105	j : 106	k : 107	l : 108	m : 109	n : 110	o : 111	p : 112
q : 113	r : 114	s : 115	t : 116	u : 117	v : 118	w : 119	x : 120
y : 121	z : 122						

ચિત્રમાં દર્શાવ્યું છે તે પ્રમાણે 'a' દબાવો તો લગ્નો આંકડો મેમરીમાં જઈ પડે. (હમણાં પેલા આઈ.એમ.ઈ.ને ભૂલી જઈએ). અંગ્રેજ કીબોડમાં અક્ષરો, વિરામચિહ્નો, આંકડા અને કૌસ માટે રૂટ કી છે. આ દબાવવાથી રૂટ આંકડાઓ કમ્પ્યુટરને મળે. પણ સાથે 'શિફ્ટ' કી દબાવી હોય તો બીજા રૂટ આંકડાઓ મોકલી શકાય. કન્ટોલ અને આલ્ટ કી વાપરી પરા આંકડાઓનો વિસ્તાર હલ કરી શકાય.

મુખ્યમંત્રી: ક્રિબોર્ડ મોકલેવા આંકડા જે કમમાં આવ્યા એ જ કમમાં કમ્પ્યુટર મુખ્યમંત્રીના ખાનાંઓમાં મૂકે. એક ખાનાની સાઈઝ એક 'બાઈટ' જેવી જેમાં ૦થી ૨૫૫ (કુલ ૨૫૬) સુધીના આંકડાઓ જ સમાઈ શકે. મુખ્યમંત્રીમાં જોઈ શકાય તો આંકડાઓ સિવાય કશું જ જોવા ન મળે.

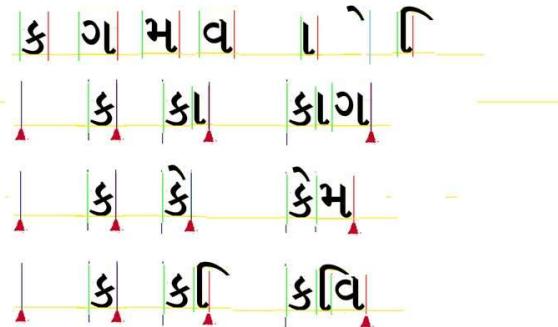
સ્ક્રીન: જેમ જેમ મુખ્યમાં આંકડાઓ મુકાતા જાય તેમ તેમ કમ્પ્યુટર તેના સ્ક્રીન પર અક્ષરો ચીતરતું જાય અને આપણે વાંચી શકીએ. પણ ક્યો આંકડો ક્યો અક્ષર દેખાડે તે કેમ જાણવું? એનો જબાબ ફૉન્ટ-ફાઇલમાંથી મળશે.

ફોન્ટ-ફાઈલ: સાદી ભાષામાં આ એક ટેબલ, એક કોઠો છે. તેમાં જુદા જુદા આંકડાઓ સામે એક એક જિલ્ફ ચીતરી હોય. (ટેકનિકલ કારણોસર ૦-૩૧, ૧૨૭-૧૨૮, ૧૪૧-૧૪૪, ૧૫૭-૧૫૮, ૧૬૦ એમ કુલ ૪૨ અલાયદી રાખી છે એટલે રૂપમાંથી ૨૧૪ જ આપણા લાથમાં છે.) તર હંમેશાં સ્પેઇસ (ખાલી જગ્ગા) માટે જાળવી રાખ્યો છે. ૧૦૭ના આંકડા સામે 'K'ની જિલ્ફ, ૧૦૮ના સામે ''ની અને ૧૦૯ સામે 'M'ની હોય, તો K, M કી દ્વારા તો તો સ્ક્રીન પર અંગ્રેજી klm દેખાય. પણ એ ત્રણ સામે ગુજરાતી 'ક', 'લ' અને 'મ' હોય તો તમેને ગુજરાતીમાં 'કલમ' વંચાય. જિલ્ફ હિંદી અક્ષરોની હોય તો અક્ષરો હિંદીમાં દેખાય, જાપાનીઝ હોય તો જાપાનીઝ. જો ૧૦૭, ૧૦૮, ૧૦૯ આંકડા સામે ફોન્ટ-ફાઈલમાં ગુજરાતી 'વ', 'ત', 'ન' ની જિલ્ફ હોય તો klm દ્વારા વિના વંચાય.

આપણે 'માઈક્રોસોફ્ટ વર્ડ' માં ફૉન્ટ બદલીએ ત્યારે ફૉન્ટ-ફાઈલ બદલાય. 'કુરીઅર', 'વર્ડના' કે 'ટાઇમ્સ રોમન' વગેરે ઘણા ફૉન્ટની પસંદગી છે. મેંગરીમાં આંકડા એના એજ પણ ફૉન્ટ બદલો એટલે સ્ક્રીન પર અખરો બદલાઈ જાય.

ફોન્ટ ફાઈલની એક ખૂબ જ ઉપયોગી ખાસિયત જોઈએ. સીન પરનું કર્સર દર્શાવે છે કે હવે પછીની બીજી જિલ્લાફ ક્ર્યાં દોરાશે. દરેક જિલ્લામાં ગ્રાન્ડ જાતના અદૃશ્ય નિશાનો મૂક્યાં હોય છે. આપણે તેને લાલ, લીલાં રંગથી દર્શાવશું. જ્યારે લાલ અને લીલા એક જ જ્યાયાં હોય ત્યારે જાંબૂડા રંગના ડેખાડણું. હવે જિલ્લાફ ચીતરવાના એક બે સાદાં નિયમો જોઈએ. સીન પર જાબૂકતું કર્સર (ગ્રીણો લાલ ત્રિકોણ) હવે પછીની જિલ્લાફ ક્ર્યાં દોરવાની તે દર્શાવે છે. જિલ્લાફને લઈ એવી રીતે ગોઠવો કે પાયાની પીળી લીટી કર્સરના પાયા પર આવે અને જિલ્લાફનું લીલું (કે ભૂસું) નિશાન કર્સર પર ગોઠવાય. હવે જિલ્લાફ ચીતરો. અને ચીતર્યા પછી કર્સર લાલ (કે ભૂરા) નિશાન પર મૂકી દો. એટલે બીજા અક્ષરની શરૂઆત ત્યાંથી થાય.

હવે જુઓ ગમત. આપણે 'કાગ' લખવા પહેલાં 'ક' લખીએ. કર્સર 'ક'ની જમણી બાજુએ આવી ઊભું રહે. હવે કાનાની જિલ્લામાં લીલું નિશાન કાનાની ડાબી બાજુ અને લાલ નિશાન જમણી બાજુએ છે. એટલે કાનો દોરો તે કર્સર ઉપર કાનાનું લીલું નિશાન ગોઠવાય. કાનો

ચિતરાયા પછી, કર્સર કાનાના લાલ નિશાન પર બેસી જાય. પછી તમે 'ગ' લખો તો કર્સરની જમણી બાજુએ 'ગ' ગોઠવાય અને 'કાગ' શરૂ બને.

હવે લખીએ 'કુમ'. માત્રાનું ખાલી એક ભૂસું નિશાન છે. પહેલાં 'ક' લખીએ. પછી કર્સર ઉપર એ નિશાન ગોઠવી માત્રા દોરો અને કર્સર હતું ત્યાંને ત્યાં, ભૂરા નિશાન પર મુકાઈ જાય. અને ત્યાં પછી 'મ' લખાય. આમ 'કુમ' થઈ જાય.

હવે લખીએ 'કવિ'. 'ક' લખીએ અને કર્સર 'ક'ની જમણી બાજુ આવી ઊભું રહે. હવે ડ્રાફ્ટ ઈની છત્રી દોરીએ. એમાં લીલું નિશાન છત્રીની ડાબી બાજુએ છે, લાલ ડાબી બાજુ પણ છત્રી નીચે, છત્રીના દાંડાની જમણી બાજુએ. કર્સર ઉપર લીલું નિશાન ગોઠવી છત્રી દોરો. કર્સર હવે જરા ડાબી બાજુ જઈ છત્રી નીચે આવી જશે. 'વ' લખો તો એ છત્રી નીચે સરસ ગોઠવાઈ જશે અને કર્સર 'વ'ની જમણી બાજુ ગોઠવાશે.

ગરૂ માટે 'નિશાની' અને 'નિશાનર' કર્સરને જમણોથી ડાબી બાજુ ધપાવવા મદદ કરે છે.

જિલ્લાની બીજી ખૂબી એ છે કે આકૃતિઓ ને નાની મોટી કરવી સહેલી છે. માટે એક જ ફોન્ટ-ફાઈલ વાપરી અક્ષરો નાના મોટા કરી શકાય છે.

જિલ્લા અન્નકોડિગ : કયા આંકડા સામે કઈ જિલ્લા આવે તેને અન્નકોડિગ કહે છે. અંગ્રેજ માટે આસ્કી ટેબલ સૌને શિરોમાન્ય છે અને પરિશામે 'ા' હેઠળ આંકડા સામે જ હોય. તમે કંઈ પણ લખો અને ફોન્ટ બદલો તો અક્ષરો એના એ જ, ખાલી આકારો, મરોડો બદલાય. અને એક ફોન્ટમાં તમે બાવન જિલ્લા આપો એટલે અંગ્રેજ માં બધું જ લખી શકાય.

કીબોર્ડ (ફરી એક વાર) : હવે કઈ અંગ્રેજી કી દવો તો કયો ગુજરાતી અક્ષર છાપી શકાય એનો પ્રશ્ન લઈએ. હવે ધારો કે આપણો 'કલાપી' ફોન્ટ વાપરવા છે. એમાં 'ક', 'થ' અને 'ક્ષ'ના અન્કોડિંગ અનુક્રમે ૧૦૭, ૧૧૩ અને ૧૨૦ છે. પણ આપણાને ખબર હોય કે **k, q, X** દબાવવાથી અનુક્રમે આ આંકડા બની શકે, તો આપણો બેડો પાર! એટલે 'ક'ને માટે 'કુ' અને 'ક્ષ'ને માટે 'એક્સ' એ તો યાદ રાખી શકાય. પણ 'થ'ને માટે 'પી' એ વિચિત્ર લાગે. અને 'ડ' માટે અન્કોડિંગ પર છે અને 'ઝ'નો આસ્કી કોડ છે પર. એટલે 'ડ' લખવો હોય તો 'ઝ'ની કી દાખવી જોઈએ. પણ તમારે 'ઝ' લખવો હોય તો? મામલો બિચ્ક્યો! આવી વિકટતા વધતી રહે જાય છે કેમેકે આપણો કી કરતાં જિલ્લાની સંખ્યા વધુ છે.

માટે સહેલાઈથી યાદ રહે અને સૂઝે એવાં જિલ્લા અને કીના સંયોજનો સૌ જિલ્લા માટે અશક્ય જ બને. જેટલા અંશે આ થઈ શકે એટલું કીબોર્ડ સહેલું લાગે પણ કોઈ રામભાષા ઈલાજ છે જ નહીં.

મુખ્ય પ્રશ્નો

ગુજરાતી ફોન્ટ્સમાં બે ગ્રાણ વ્યથાઓ ઊભી થાય છે.

૧ કુલ કેટલી જિલ્લા? ગુજરાતીમાં લખવા કેટલી જિલ્લા જોઈએ તે વિષે અંધેર છે અને વિચારણા માગે છે. 'અંધેર' હું એટલા માટે વાપરું દ્રુતું કે ઘણા ઘણા ફોન્ટમાં અમુક જોડાક્ષરો ન હોય, અમુક સ્વર વંજન સંયોજન બરોબર ન થઈ શકે, ફોન્ટ બનાવનારને ભાષાનું અને જોડણીનું જ્ઞાન ન હોય, અનુસ્વારો સ્વરની સંજ્ઞાઓ પાછળા ઢંકાઈ જતાં હોય વગેરે વગેરે... દાખલા તરીકે ડુ, અ કે દીર્ઘ ઔ વપરાતાં જ નથી. સંજ્ઞાઓમાં સ્વરોની સંજ્ઞા ઉપર અનુસ્વાર, રેફ, 'રકાર'ની સંજ્ઞા ('પ્રકાર', 'વજ્ઝ' અને 'ત્રામ'માં આવતી) જોઈએ. અમુક સંજ્ઞાઓ બાજુ બાજુમાં આવે તો ઘણીવાર વાંચવાનું અધરં થઈ પડે દા.ત. રેફ અને અનુસ્વાર; માત્રા અને રેફ; માત્રા, રેફ, અને અનુસ્વાર... આ પરિસ્થિતિને હલ કરવા ખાસ સંયુક્ત જિલ્લા હોય તો અક્ષરો સ્પષ્ટ કરી શકાય. વંજન-સ્વરના સંયુક્ત રૂપો (રુ, રૂ, હ, દુ..) અને જોડાક્ષરોમાં કયા કયા જોઈએ તેની એક સંપૂર્ણ યાદી કરવાની જરૂર છે.

વધુમાં વિચારમચિકો (., ; : ! , "), આંકડાઓ (૦ થી ૯), ગણિતની સંજ્ઞાઓ (+ - * / = %), ગ્રાણ જાતના કૌસ - [ ], { }, ( ) - પણ આવવા જોઈએ. જો કોઈ સંજ્ઞાઓ એક ફોન્ટમાં ગેરહાજર હોય તો બીજા ફોન્ટમાંથી વાપરી શકાય પણ એમ કરવા જતાં એ સંજ્ઞાઓ કોઈ બીજા ફોન્ટ ફેન્સિલીની છે તેવું તરી આવે. અક્ષરો માટે પાતળી જિલ્લા હોય અને સંજ્ઞા માટે જાડા ધોકડા જેવી એ અસંગત લાગેજ.

અને આ બધું ૨૧૪ જિલ્લામાં સમાઈ જવું પડે. પછી જ જગ્યા હોય તો ઓમ, સાથિયો, આણપાણ, અવગ્રહ, સંગીતના નોટેશન માટે તૈયાર કોમળની નિશાનીઓ વગેરે આવે.

મારી દૃષ્ટિએ ઓછામાં ઓછી કેટલી જિલ્લા જોઈએ તેનો હિસાબ જોઈએ .

વંજનોને લાગતી સ્વરની સંજ્ઞાઓ	૯	હલન્ત । ૮૧૭૦૦૦૦
'ર'ની સંજ્ઞાઓ	૩	'પ્રકાશ, ટ્રામ, પર્વ' માં આવે તે
હલન્ત લગાડી અરથાં સ્વરૂપો થાય તેવા આખા વંજનો	૧૩	ક ક છ જ ઝ ટ ઠ ઠ ફ ર હ
કાનો લગાડી આખાં સ્વરૂપો થાય તેવા અરથા વંજનો	૨૧	ખ ગ ધ ચ જ ત છ થ ધ ન પ બ ભ મ ય લ વ શ ષ સ ણ
સંયુક્ત વંજન-સ્વર	૮	જ જ જ દ્ર હ ર્ઝ ર ર
જોડાકાર	૩૩	ફ ક ક્ષ ફ શ જન ફ ક્ષ હ ક ક હ ગ ત ન દ દ ઘ દ્ર ફ લ શ શ્ર શ્ર શ એ એ જ્ઞ સત્ર ત લ વ્ય હ્લ લ હ્લ
સંયુક્ત સંજ્ઞાઓ	૧૨	અનુસ્વાર અને સ્વર સંજ્ઞાઓ (૧૮૦૦) અનુસ્વાર, રેફ અને સ્વર સંજ્ઞાઓ (૧૮૦૦)
અંકડાઓ	૧૦	૦ થી ૮
અંકગણિતની સંજ્ઞાઓ	૬	+ , - , * , / , % , =
વિરામ ચિહ્નો	૧૨	, . ; ! ? ' " અને સિંગલ ડબલ સ્માર્ટ ફ્લોટ
કોસ	૬	( ) [ ] અને બે છગડિયા કોસ
કોસ	૨	'શ્લોક'માં આવતો અરથો 'શ', 'વિદ્રુત'માં આવતી હ્રસ્વ ઈની સંજ્ઞા
સ્પેઇસ	૧	
કુલ	૧૪૨	

હજુ પણ આપણી પાસે ૭૨ જિલ્લાની જગા છે. ભૂલચૂક સમાવવા એટલું ઘણું.

એન્કોડિગનું ધોરણ અન્કોડિગનું પણ કોઈ ધોરણ નથી. 'ક' બધા ફોન્ટમાં એક અંકડા સામે ન હોય. 'ગોપિકા' ફોન્ટમાં એ ૧૦૨ અંકડા સામે હોય અને કલાપીમાં ૧૦૭ સામે. ગોપિકા ફોન્ટમાં તમે 'ક' લખો અને કલાપી વાપરી વંચો તો કચરો દેખાય. અંગ રેજ અને ગુજરાતીમાં એક જ સરખી હોય તેવી જિલ્લા (વિરામચિહ્નો, ગણિતની સંજ્ઞાઓ, અંકડાઓ, અને કોસો)ના અન્કોડિગ આસ્કી ટેબલ પ્રમાણે તો અંગેજ માં વાપરતાં હોઈએ એ જ કી દબાવી એ લખાણમાં મૂકી શકાય.

સૌ એક જ અન્કોડિગ વાપરતા હોય તો અંગેજમાં જેટલી આસાનીથી એક પણ અક્ષર બદલાવ્યા વિના ફોન્ટ બદલી શકાય છે એટલું સરળ ગુજરાતીમાં બને. 'મારા', 'તમારા' અને 'આપણા' ફોન્ટની જંગટ જાય અને અરસપરસ ગુજરાતીમાં વિચારોની આપદે સહેલીસટ થઈ જાય. ક્યાંથી કોપી કરી બીજે ટાંકવું હોય તે પણ સહેલું. ઉપરના ટેબલમાં 'અંકડાઓ'થી માંડીને નીચેના પાંચ ગ્રૂપ આસ્કી પ્રમાણે રાખીએ તો બાકીનાના અન્કોડિગથી કોઈ તફાવત નથી પડતો. કઈ કી દાબવાથી કયો અક્ષર લખાય એના પર જ અસર પડે. અને ગમે તે અન્કોડિગ હોય તો પણ ટાઈપ કરવું સહેલું પડે એના રસ્તાઓ જોઈએ.

બાંગલા દેશ અને પાકિસ્તાને એક ધોરણ અપનાવી સૌને વાપરવા વિસ પચીસ ફોન્ટ મૂકી દીધા છે એ પ્રમાણે ગુજરાત સરકાર કરે એ ઈચ્છનીય છે. પછી કોઈને ઘરના અન્કોડિંગ વાપરવાનો હફ્ક ન રહે. પ્રિન્ટિંગ ઉદ્યોગે આમાં પહેલ કરવી જોઈતી હતી પણ એ થયું નથી અને સૌ પોતપોતાના અન્કોડિંગમાં એટલા ફસાઈ પડ્યા છે કે એમાંથી નીકળવાનો કોઈ સર્સો એમને સુઝતો નથી. મારી નજરે એક ઉકેલ આવે છે. ચલાણમાં હોય તેવા સારા ફોન્ટ લઈ કોઈ બધાને એક જ અન્કોડિંગ પ્રમાણે બદલી નાખે (સહેતું કામ છે, અરધા કલાકમાં એક ફોન્ટનું કન્વર્ઝન થઈ શકે છે) અને ફી વહેંચણી કરે એ રસ્તો સાઢો, સીધો અને વ્યવહારું લાગે છે. આવા વીસ-પચીસ ફોન્ટ વહેતા મૂકે તો મોટો મશ્શ ઉકલી જશે.

ટ્રાન્સલિટરેશન: જુદા જુદા ફોન્ટના અન્કોડિંગ જુદા હોવાથી એક ફોન્ટને બદલે બીજા પસંદ કરો તો ટાઇપ કરવાના નિયમો બદલાય. ફોન્ટથી તદ્દન સ્વતંત્ર હોય તેવો રસ્તો એ ટ્રાન્સલિટરેશન. અંગ્રેજ અક્ષરો વાપરી આ રીતે લખવાની પણ બે રીતો છે. ડેસ્ક્ટોપ, ઇલ્બાર્તી, ઇન્સિસ્ક્રિપ્ટ વગેરે વગેરે. એનીવિગતમાં નહીં જઈએ. પણ ફોન્ટની પરવા કર્યા વગર તમે લાખે જાઓ અને કમ્પ્યુટર એનું પૃથ્યુકરણ કરી જોઈ તા આંકડાઓ મેમરીમાં અને સ્ક્રિન પર મોકલે.

Input Module Editor IME : સહેલાઈથી યાદ રહે એવા કીના સંયોજનો વધારવા અને એ સરળતા જુદા જુદા ફોન્ટમાં પણ જાળવી રાખવા આ એક ક્રિમિયો કર્યો છે. એમાં કીબોર્ડથી આંકડાઓ સીધા મેમરીમાં મૂકવાને બદલે કમ્પ્યુટર આંકડાઓ બદલાવી નાખે છે.

હવે તરથી ૧૨૭ સુધીના આંકડા ચાલુ કી (શિફ્ટ કી વગર અને સાથે) દબાવી કમ્પ્યુટરને મોકલી શકાય છે. તેના ઉપરના આંકડાઓ આલ્ટ કી અને આંકડાઓ દબાઈ મોકલાય છે. આલ્ટ ૦૧૪૫ ૧૪૫નો આંકડો મોકલી શકે અને આ રીતે બધી જિલ્ફ હલ કરાય. પણ અવા સંયોજનો યાદ રાખવા અધરા પડે. ટ્રાન્સલિટરેશન વાપરો અને એને અનુકૂળ આઈએમેઈ હોય તો યાદ રાખવાની જરૂર ન રહે અને ઝડપથી ગુજરાતી લખાતું જાય. નીચે થોડા દાખલા આપ્યા છે એનાથી ટ્રાન્સલિટરેશન અને આઈએમેઈ વાપરી શું શું કરી શકાય ત ની જાંખી થશે.

kaagaL કાગળ

nITi નીતિ

TaThA તથા

tAdhu^ ટાહું

s ` her શહેર

ava ` j અવાજ

akshar અક્ષર

યૂનિકોડ: યૂનિકોડ એક એવી સિસ્ટમ છે જેમાં દુનિયાની બધી લીપિઓ લખવાનું ધોરણ સર્વ શિરોમાન્ય છે. યૂનિકોડ પહેલાંની સિસ્ટમ દરેક અક્ષર માટે એક 'બાઈટ' વાપરતી હતી. પરિણામે ૨૪૫થી વધુ આંકડા હલ ન થઈ શકે. યૂનિકોડ તેનાથી મોટા આંકડા(અન્કોડિંગ) વાપરી શકે છે. દરેક ભાષા મારે એક બેઈજ (પાયાનો આંકડો) અને લંબાઈ હોય છે. જુઓ નીચે

ગુજરાતી **2688 128**

વેસ્તાર

128

128

128

જો કેઓડિન્ગ ર૨૬૮૮ અને ર૨૮૧૬ વચ્ચે હોય તો અક્ષર ગુજરાતી જ હોય. 'ક' માટે અંન્કોડિન્ગ ર૨૭૦૮ (ર૨૬૮૮+૨૧) છે. ગમે તે યૂનિકોડ ફોન્ટ વાપરો, ર૨૭૦૮ તમને 'ક' જ દેખાડશો. સંસ્કૃતનો 'ક' ર૨૦૦૪+૨૧ હોય ને બંગાળીનો 'ক' ર૧૩૨+૨૧....

વધુ ઉડાશમાં અહીં નહીં જઈએ. યૂનિકોડની એક સર્વોમાન્ય ઘોરણ હોવાથી તેની સગવડતા ઘણી છે પણ તેમાં મોટા આંકડાઓને લીધે મુખ્ય વધુ જોઈએ, ફાઈલો મોટી થાય(ત્રાણ ગણી), ફોન્ટ-ફાઈલો મોટી બને(૫૦કે ને બદલે ૧૮૦કે) , ફોન્ટનું વૈવિધ્ય ઓછું અને એના ફોન્ટ બનાવવા અધરા.

આગળ ઉપર કદાચ વિગતમાં લખીશ પણ અત્યારે તો આટલું બસ.

રવા ઠોસા કોકિલા રાવળ

સામગ્રીઓ

પ્રમાણ માપ સામગ્રી

૧ ૧ રવો

૧/૨	કૃપ	મેંદાનો લોટ (આંલ પર્સ્પરન ફ્લાવર)
૧/૨	કૃપ	દહીં
૨	૧/૨ કૃપ	પાણી
૩/૪		ચમચી મીહું
૨		ચમચા તેલ
૧/૨		ચમચી જીરું
૧/૨		ચમચી રાઈ
૧/૮		ચમચી હિંગા
૩		પાંદડી મીઠો લીમડો
૧		ચમચી અડદની દાળ
૧૦		કાજુ, જીણા કટકા
૪		મીઠો લીમડો
૨		લીલાં તીખાં મરચાં, જીણા સમારેલા
૧		ચમચો સૂકું કોપરું કોથમીર, જીણી સમારેલી

રીત

૧. પહેલી પાંચ વસ્તુઓ ભેગી કરી ડાંબીને એક કલાક પલાળી રાખો

૨. બે ચમચા તેલ લઈ રાઈ, જીરું, હિંગનો વધાર કકડાવો. પછી તેમાં મીઠો લીમડો, અડદની દાળ, કાજુ, લીલાં મરચાં નાખી સાંતળો. એ બધું જીરા સાથે મિક્સ કરવું અને પછી કોથમીર, કોપરું નાખવાં.

૩. દર ઢોસો ઊતારવા આ પગલે ચાલો. તાપ ઘીમો કરી નોન-સ્ટેક પેનને ગરમ થવા દો. પછી એક પાણીનું પોતું ફેરવવું અને તેના ઉપર ૧/૨ ચમચી તેલ લગાવી પાથરો. અંદરે આઠક ઈચ્છા વર્તૂળથી શરૂ અંદર જતાં એક કડછી ભરીને ખીરું પાથરો. પથરાયા પછી તાપ વધારો. આપોઆપ જ ઢોસામાં જાળી પડશો. બીજી બાજુ પલટાવવાની જરૂર નથી. એકાદ મિનિટ પછી બીજી ૧/૨ ચમચી તેલ જાળીમાં અને ઢોસા ફરતું લગાડો. જોઈને એટલા કડક થાય એટલે ઊતારી ઢોસા પીરસો. તાપ ઓછો કરી બીજા ઢોસાની શરૂઆત કરો.

૪. કાંદા બટારાના કોરા શાક સાથે અથવા ચટણી સાંભાર સાથે સરસ લાગે છે

તમારાં ફૂલો

જ્યાન જ્વેરી (લન્ડન)

'કેસૂડાં'નો જાન્યુઆરીનો અંક વાંચીને આ પત્ર લખી રહ્યો છું. તેમાં પીરસાતાં વાંચનની સમૃદ્ધિ વધતી જાય છે. આ અંકમાં 'શબરીના બોર'માં કોકિલાબેનની પસંદગી ઘણી ગમી. કવિતાઓમાં અનિલ જોશીની 'રંગભેદ', અંકિત ત્રિવેદીની 'ધ્યાન રાખું છું' ને વધુ સમજ શક્યો.

ગાધમાં 'સાખુ સાખુ તમારે', 'મનમાનીતી', 'કન્સલ્ટન્ટ' અને 'રામનો રમાલ' વૈવિધ્ય જાળવે છે. '૨૦૦૫નું વર્ષ ફોટોઓ'માં વેરબેટાં દુનિયાના શ્રેષ્ઠ ફોટોઓ જોવા મળ્યા. એ જોવાનું 'કેસૂડાં' સિવાય અશક્ય બન્યુ હોત. 'કેસૂડાં'ના વિકાસ માટેનો તમારો અભિગમ, મહેનત અને ધગશ માટે ધન્યવાદ!

ઉત્તમ ગફ્ફર (સુરત)

અમદાવાદના મારા એક મિશ્રે મને 'આરપાર' સામાન્યિકનો નવેભર ૨૦૦૫નો એક જૂનો અંક વાંચવા મોક્કલયો. તેમાં ઇન્ટરનેટ પર ઉપલબ્ધ વેબસાઈટોની ઘણી માહિતી અને ચિત્રો છે. બધી વેબસાઈટોનાં નાનાં નાનાં ચિત્રો પણ છે. તેનાં પાના બાર પર 'કેસૂડાં'ની વેબસાઈટનું ચિત્ર જોતાં હું ખુશ થઈ ગયો, અને તમને લખ્યા વિના ન રહી શક્યો. તેમાં 'કેસૂડાં' વિષે આટલું લખ્યું છે.

"આ કહાણીમાં એક રસપ્રદ ટ્રિવેસ્ટ પણ છે. ફિલાડેલ્ફીઆમાં રહેતા કિશોર રાવળ નામના સાહિત્યરચિકે ઇન્ટરનેટને કમાણીને બદલે નિઝાનંદ માટેનું માધ્યમ બનાવ્યું અને તે ઘણું લાંબે સુધી જેંચી ગયા. ૧૮૮૮માં શરૂ કરેલું 'કેસૂડાં' (કેસૂડાં ડોટ કોમ નામે વેબસાઈટ લોન્ચ કર્યું છે.) ૨૦૦૫નું વર્ષ જોઈ શક્યું છે અને તેમાં દર્શાવેલા મીટર પ્રમાણે લગભગ અરધો લાખ લોકો જોઈ ચૂક્યા છે. તેમના આ વેબસાઈટ પર વાર્તા, લેખ, વાનગી, કવિતા વાંચી શકાય છે. બને તેટલા ઓછા ખર્ચ, આકર્ષક વેબ ડિઝાઇનની વધુ માથાકૂટમાં પડ્યા વિના બનાવવામાં આવેલી વેબસાઈટનું જમા પાસું તેનું લખાણ જ છે."

તમને અને કોકિલાબેનને અમારાં અભિનંદનો!!

સુચિ

કલા	અસીમ થકી ઉજાળું સ્વને!	પ્રદ્યુમ્ન તત્ત્વ	૧
	એક છબિ	જ્ય આલગિયા	૧
	રંગભીની સાંજ	કિશોર રાવળ	૨
	(સદામનો) નવો તરીકો	મહેન્દ્ર શાહ	૨
કવિતા	શબરીના બોર	કોકિલા રાવળ	૩
	અનુભૂતિ	સુરેશ દલાલ	૪
	હું સાંભરી જઈશ.	મનોજ ખેડરિયા	૪
	ગાંધી	પંચમ શુફ્રલ	૪
	કન્યા વિદાય	અનિલ જોશી	૪
	તડકાને બીજું શું કામ?	દેજમશી પરમાર	૫
	નાયગરા	આદિલ મન્સૂરી	૫
	ગાંધી	શોભિત દેસાઈ	૬

	કવિતા	યોસેફ મેકવાન	૬
	Multiple Division	શારદા તરસારિયા	૬
	કાવ્ય ગુચ્છ	યજ્ઞેશ દવે	૭
મારો મમરો	પાકા ઘડા	કિશોર રાવળ	૮
વાત્તી	કાળુભાઈનો બાબો	કિશોર રાવળ	૯
	ભુલાઈ ગયેલો ટહુકો	વસુધા ઈનામદાર	૧૧
	પ્રેમ પદારથ	હિમાંશી શેલત	૧૫
	વેકેશન	તિલોતમા વૈશ્રણવ	૧૬
	અણમોલ સોગાદ, આપણા માટે!	કિશોર રાવળ	૧૭
	અદ્ભુત ભારત!		૨૧
	હિમનો ઉત્સવ	વિજયકુમાર શાહ	૨૫
	ફોન્ટસની બાળપોથી	કિશોર રાવળ	૨૮
વાનગી	રવા ઢોસા	કોડિલા રાવળ	૩૪
તમારાં ફૂલો			૩૫